

Міністерство освіти та науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет

Катедра української мови
імені проф. Івана Ковалика

**ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ОНІМНОЇ
ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ ДЛЯ ДІТЕЙ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРОК
ЛЬВІВСЬКИХ ПИСЬМЕННИЦЬ)**

Магістерська робота
студентки II курсу групи ФЛУМ-21с
спеціалізації 035.01 Українська мова та література
(освітня програма “Українська мова та література”)
денної форми здобуття освіти
Руцишин Наталії Григорівни

Науковий керівник – к.ф.н. доц. Сколоздра-Шепітко О. Р.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Проблеми літературно-художньої ономастики.....	9
1.1. Літературно-художня ономастика як самостійна наукова дисципліна	9
1.2. Стилiстичні функції онімів у поезії.....	16
1.3. Класифікація власних назв, означення ядра та периферії онімного простору у поетичних текстах.....	20
1.4. Особливості мови дитячих поетичних творів.....	22
1.5. Лексична наповнюваність онімів у художньому тексті.....	27
Розділ 2. Функціонально-стилістичний аналіз онімів у дитячих творах (на матеріалі збірок львівських поетес).....	31
2.1. Функціонально-стилістичні особливості вживання антропономінацій дитячих збірок львівських письменниць	31
2.2. Топонімна та зоонімна номінації у дитячих творах львівських поетес. ..	44
Висновки.....	51
Список використаної літератури.....	54
Список використаних джерел.....	59
Додатки.....	61

ВСТУП

У наш час проблеми літературної ономастики посідають центральне місце у дослідженнях науковців. Вивчення специфіки вживання власних назв у творах письменників все частіше займає позиції у працях українських вчених (В. Калінкін, Г. Лукаш, Л. Белей, Л. Фоміна, М. Мельник, Ю. Карпенко), а також зарубіжних (М. Кнапова, О. Вільконь, П. Скок, Ч. Косил).

І це не випадково, адже літературні оніми вміщують у собі ціннісний досвід автора, несуть величезне функційне, естетичне та емоційне навантаження, дають можливість інтерпретувати художній текст. Нерідко власні назви пов'язані саме із художнім задумом письменника, тематикою його творів. На сьогодні надзвичайно активно вчені досліджують онімний простір творів таких українських письменників, як Іван Франко, Тарас Шевченко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Григорій Тютюнник, Ліна Костенко та ін.

Літературно-художня ономастика має особливі взаємозв'язки із чималою кількістю лінгвістичних дисциплін, а тому дослідження онімного простору творів письменників буде одним із способів демонстрації мовних явищ. Передусім літературна ономастика зв'язана зі стилістикою (адже об'єкт вивчення – одиниці художнього стилю, їх стилістично-функціональне навантаження) та ономастикою (адже об'єкт вивчення двох наук – власні назви, які письменник використовує у своїх творах). Простежуємо також зв'язок між літературною ономастикою та лексикологією (об'єктом дослідження є слово), етимологією (під час дослідження використовуються методи етимологічного аналізу). Окрім цього, важливим є і залучення даних літературознавства, оскільки автор нерідко відбирає власні назви для своїх текстів тоді, коли вже є означений сюжет твору, його тематика. Досить часто

саме така літературознавча інформація стане у пригоді досліднику літературно-художньої ономастики¹.

Актуальність і новизна магістерської роботи. Твори дитячої літератури, зокрема поетичні, і досі не були об'єктом ґрунтовного та широкого дослідження. Актуальність та новизна наукової роботи полягає у тому, що було здійснено комплексний та компаративний аналіз з погляду на функціонально-стилістичне навантаження онімної лексики у дитячих творах авторів, об'єднаних за трьома значущими принципами. По-перше, це гендерний принцип, оскільки досліджується дитяча поезія саме письменниць, що дає змогу простежити жіноче ставлення (як мами) до віршів та використання онімів у них. По-друге, авторок пов'язує локальний аспект, адже усі вони походять зі Львівщини. І врешті, третій принцип, який згруповує поетес, – часовий, тобто період творення віршів.

Об'єктом дослідження є літературно-художні оніми у дитячих збірках львівських письменниць.

Предмет дослідження – функціонально-стилістичні особливості літературно-художніх онімів у творах для дітей.

Джерельною базою магістерської роботи є збірки поезій для дітей Оксани Сенатович, Марії Людкевич, Галини Крук та Мар'яни Савки.

Теоретичне значення роботи. Опрацювання зафіксованих власних назв можна використовувати в майбутніх дослідженнях творчості цих письменниць, що дозволить збагатити та довершити напрацювання у ділянці вивчення ономастикону їхніх творів. З'явиться перспектива здійснити детальний аналіз специфіки дитячої поезії саме письменників та з'ясувати чоловіче ставлення до віршів та особливості вживання онімів у них.

Практичне значення дослідження. Результати досліджень можна використовувати як наочний матеріал: для уроків української мови та

¹Сколоздра О. Літературно-художня ономастика як предмет дослідження у вищій школі // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Вип. 46. Ч. 2. С. 355-357.

літератури у школі, на вибіркових дисциплінах з питань ономастики у вищих навчальних закладах, для укладання словників онімів автора.

Для дослідження було обрано твори для дітей таких видатних львівських поетес сучасності, як Оксана Сенатович, Марія Людкевич, Галина Крук та Мар'яна Савка. Адже їхні поезії зворушують серця маленьких читачів, викликають у них цікавість та хвилювання, а тому вони є цінним матеріалом для вивчення онімного простору літератури для дітей.

Оксана Павлівна Сенатович (2.01.1941 - 31.06.1997) – дитяча письменниця, перекладачка, редакторка. Дружина українського письменника Володимира Лучука, мати українського письменника Івана Лучука та викладача Львівського національного університету ім. Івана Франка Тараса Лучука. Народилася в Бережанах Тернопільської області в родині сільських вчителів. У 1968 році вийшла друком перша поетична книжка «Стебло». Потім вийшли її наступні поетичні збірки («Діапазон весни», «Голубий голос», «Чоловік з трояндою»)².

Перший вірш для дітей «Дорога» Оксани Сенатович був надрукований у журналі «Барвінок» ще в 1969 році, а вже згодом письменниця видала поетичні збірки «Червоні лелеки», «Вісім сотень колобоків», «Вчиться вересень читати», «Сніговик», «Живемо в одному домі», «Шпаки на колесах», «Соловейку, тьох-мажор!». Оригінальний доробок Оксани Сенатович заслужено належить до золотого фонду української літератури для дітей.

Марія Йосипівна Людкевич – українська письменниця, громадська діячка. Народилася 7 січня 1948 року в селі Нижня Липиця Івано-Франківської області. Закінчила Коломийське педучилище та Львівський державний університет імені Івана Франка. Працювала вчителькою молодших класів, журналістом газети «Молода Галичина», редактором львівської газети

²Львівські письменники дітям. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://lodb.org.ua/use-pro-lviv/lvivski-pysmennyky-dityam>

«Галицьке юнацтво». Більше 30 років – керівник літературної студії «Джерельце» при Львівській обласній бібліотеці для дітей³.

Дитинство для Марії Людкевич – це своєрідний оберіг душі, це батьківське подвір'я, яке завжди пам'ятає її молодим дівчам. З огляду на це визначними темами її ранньої творчості стали дім, родина, діти. Вона щаслива, коли бачить щасливими тих, хто поруч з нею.

Крук Галина Григорівна – поетка, літературознавиця, перекладачка. Членкиня Асоціації українських письменників (2001) та Українського ПЕН-клубу. Народилася 30 листопада 1974 року у Львові. За освітою – філологиня-медієвістка, закінчила філологічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. Твори Галини Крук для дітей друкувалися в дитячих часописах та антологіях: «Казки Старого Лева» (2003), «Зелене око» (2009), «Мама по скайпу» (2013), «Лялька. У 2018 році дитяча книжка «Раз овечка, два овечка» здобула перемогу в номінації «Поетична книжка року» в «Топ БараБуки»⁴.

У рамках семінару «Книжки для найменших: що треба знати батькам» письменниця дала цінні поради, як правильно обирати та читати книжку дитині. Зокрема, прозвучали такі найважливіші думки: ілюстрації у книзі відіграють важливу роль, читати дитині варто регулярно, при цьому потрібно дозувати кількість тексту (якщо малюкові набридло – не обов'язково дочитувати книгу до кінця), книжка має виконувати також і роль іграшки; для найменших варто обирати поетичні книжки (короткі віршики, наприклад, про тваринок розвиватимуть пам'ять та мовлення малюка).

Савка Мар'яна Орестівна – поетеса, письменниця, літературознавиця, публіцист, перекладач, головний редактор і співзасновниця «Видавництва Старого Лева». Народилася 21 лютого 1973 року в м. Копичинці Тернопільської області. Закінчила у Львові Національний університет імені

³Львівські письменники дітям. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://lodb.org.ua/use-pro-lviv/lvivski-pysmennyky-dityam>

⁴Там само.

Івана Франка (українську філологію). Також Мар'яна Савка – активна громадська діячка, членкиня Ради Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва, віце-президент літературної премії «Великий Їжак»⁵.

В одному з інтерв'ю письменниця говорить про те, що «дитина для кожної жінки – це найбільше щастя, найвища тривога і найглибша любов. Це велике диво, коли поряд з тобою росте цілий всесвіт!». Зважаючи на це, дитяча література має велике значення у сьогоденні, адже завдяки їй закладається комунікація з навколишнім світом.

Мета магістерської роботи – здійснити комплексний аналіз онімного простору поетичних творів львівських письменниць.

Відповідно до мети наукової роботи ставимо низку завдань:

1. Опрацювати наукову літературу з літературної ономастики.
2. Укласти картотеку онімів дитячих творів львівських поетес.
3. Покласифікувати зібрані власні назви відповідно до розрядів ономастики.
4. Проаналізувати обрані власні імена відповідно до об'єктів номінації, структури та за стилістичними функціями.
5. Описати ядерні та периферійні онімні класи поезії для дітей.

Методи дослідження: описовий, метод суцільної вибірки, стилістичний метод, елементи кількісного, етимологічного та лінгвопсихологічного методів.

Описовий метод дасть змогу виявити, систематизувати та інтерпретувати літературно-художні оніми. Метод суцільної вибірки потрібен для зібрання та укладення картотеки усіх ономастичних одиниць (антропонімів, топонімів та інших видів онімів). Один із головних методів у літературній ономастиці є стилістичний метод, з його допомогою можна визначити функціональну навантаженість власних імен у художніх текстах,

⁵Львівські письменники дітям. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://lodb.org.ua/use-pro-lviv/lvivski-pysmennyky-dityam>

зрозуміти особливості вибору письменником імен для героїв твору. Завдяки етимологічному аналізу можна віднайти походження певного оніма, установити його первинне значення. Використовуючи статистичний метод, зможемо подати кількісну характеристику літературних онімів, зафіксованих у нашому дослідженні та побудувати відповідні діаграми з відсотковим відношенням.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаної літератури і додатків.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМИ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОЇ ОНОМАСТИКИ

1. 1. Літературно-художня ономастика як самостійна наукова дисципліна.

Предмети реальної дійсності позначаються вербальними знаками, це відбувається постійно та безперервно. Адже осягаючи навколишній світ, люди дають назви певним його частинам, при цьому вони «класифікують (дають загальні назви), індивідуалізують та ідентифікують (дають власні назви)»⁶. Зважаючи на це, у наш час дослідження ономастики є одним із найактуальніших мовознавчих явищ у лінгвістиці.

Науковець А. Білецький, розкриваючи поняття «ономастична лексика», зауважує, що вона «відрізняється своєю екстралінгвістичною функцією, тобто функцією індивідуалізації-ідентифікації, та виявляє різноманітні зв'язки з апелятивними, тобто загальними елементами лексики від безпосереднього зв'язку до відсутності будь-якого зв'язку, окрім фонетичного і графічного»⁷.

Отож галузь лінгвістики, що простежує та опрацьовує оніми, тобто власні назви, називається ономастикою. Ономастика є доволі молодою наукою, а тому чимало напрямів і досі є недостатньо вивченими. Детальне дослідження онімів почалося тільки в ХІХ столітті. Одними із перших, хто почав вивчення власних назв, були науковці Німеччини, однак лиш у другій половині ХІХ століття можна зауважити перші праці у цій ділянці.

Наприкінці ХІХ століття онімну лексику врешті почали виокремлювати як своєрідну самостійну систему, а не просто як додаток до апелятивної

⁶Манджієва Н. В. Ономастика і її зв'язок із фразеологією // Функціональний опис природної мови та її одиниць. Сімферополь, 2004. С. 230-231.

⁷Ономастика: [Зб. ст. Ред. колегія: К. К. Цілуйко (відп. ред.) та інші]. К.: Наук. думка, 1966. С. 3-15.

лексики. Завдяки заповзятливості вченого А. Доза у 1930 році у Франції було організовано 1-й Міжнародний ономастичний конгрес. Відтак ономастика почала функціонувати як особливий розділ лексикології та етимології, після чого одержала науковий статус⁸.

В Україні професор М. Сумцов був одним із перших, хто здійснив дослідження власних імен та опублікував у 1885 році працю «Малорусские фамильные прозвания» в книжці «Киевская старина». Наслідував вченого В. Охримович, який у 1895 році в «Житі і слові» розмістив власну розвідку «Про сільські прізвища». Видатний І. Франко також вивчав український онімний простір. У розвідці «Причинки до української ономастики» він досліджує генезис галицьких антропонімів. Вже на той час дослідник наголошує на проблемі походження українських прізвищ, виокремлюючи ті, що були створені від виду діяльності; від назви роду; від рис характеру тощо⁹.

Після цього певний час тривав занепадок цього напрямку досліджень в Україні, однак науковці й надалі збирали та упорядковували ономастичні здобутки. Завдяки К. Цілуйку у ХХ столітті відбулись значні зрушення у розвитку ономастики. Так, у 1959 році під час наради українських мовознавців уперше ономастика була визначена як спеціальна історично-лінгвістична дисципліна.

Науковці розпочали більш активно досліджувати ономастику наприкінці ХХ сторіччя. Статті Я. Рудницького з дослідження генези онімів «Студії з мовознавства і слов'янський назовничий фольклор у Канаді» та «Канадійські місцеві назви українського походження» були опубліковані за кордоном. Невдовзі історики також розпочали вивчати ономастику. Отож Ф. Шевченко, дослідивши антропонімний простір «Реєстра всего Войска Запорожского», написав працю, у якій докладно розглянув національний та суспільний стан склад війська запорізького у 17 столітті.

⁸Ковальська Н. А. Ономастичний простір паремій [Електронний ресурс]. 2005. Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4455/1/>.pdf.

⁹Франко І. Я. Причини до української ономастики. // Твори: В 50 т. Т. 36. К.: Наук. думка, 1982. С. 391-426.

Науковець А. Зубко виділяє три періоди в історії становлення ономастики як галузі науки: *доакадемічна доба* (до сер. ХІХ ст.) – створення перших онімних словників, поява наукових праць на цю тему; другий період (2 пол. ХІХ ст. – 1 пол. ХХ ст.) – поява академічних розвідок з ономастики; третій період (2 пол. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) – реалізація ономастичних досліджень філологами з допомогою істориків¹⁰.

Відтак вивчення ономастики в Україні пов'язане з діяльністю таких науковців, як М. Сумцов, В. Охримович, І. Франко, М. Максимович, І. Срезневський, Г. Ільїнський. Серед науковців сучасності, що досліджують ономастику варто виділити М. Худаша, В. Горпинича, І. Ковалика, А. Білецького, Ю. Карпенка та багато інших. На сьогодні в Україні можна виокремити три головні школи літературної ономастики: Одеську, Донецьку та Ужгородську. Їх представляють вчені: Ю. Карпенко, Л. Фоміна, О. Карпенко, Г. Лукаш, Л. Белей.

За визначенням А. Зубка, «ономастика – спеціальна історична дисципліна, що вивчає власні імена, їх функціонування в мові і суспільстві, закономірності їх утворення, розвитку і постійних перетворень»¹¹, натомість як зауважує Ю. Карпенко, ономастика – «це розділ мовознавства, який досліджує власні назви, їхню сутність, специфіку, будову, групування, закономірності функціонування, їхнє походження та розвиток»¹².

Лаконічно та разом з тим більш повно подано визначення ономастики в українській мовознавчій енциклопедії: «Ономастика – це розділ мовознавства, що вивчає власні назви, їх будову, системну організацію, функціонування, розвиток і походження. За напрямками дослідження ономастику прийнято розділяти на теоретичну, описову, історичну прикладну й ономастику поетичну, а за об'єктами дослідження – на антропоніміку, топоніміку,

¹⁰Зубко А. Українська ономастика: здобутки та проблеми. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. 2007. №15. С. 262-281.

¹¹Там само. С. 262.

¹²Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика. Інтегральна теорія англomовної комунікації: монографія. Одеса: Одеська міська друкарня (КП ОМД), 2015. С. 13.

зооніміку, ергономіку, хрононіміку та хремотоніміку»¹³. А в термінологічному словнику ономастика визначається як «розділ мовознавства, що вивчає будь-які власні назви»¹⁴, а онім як «ім'я, яке дають конкретному об'єктові, людині для виділення його (її) з ряду однакових або подібних»¹⁵.

Дослідник А. Білецький у своїй статті виокремив таку проблематику: зв'язок елементів ономастичної лексики з елементами апелювативного матеріалу різних мов. Визначаючи те, що матеріал ономастики поділяють на дві групи: антропоніми і топоніми, вчений подає ідею залучити ще й «клас етнонімів, що логічно та етимологічно пов'язаний із тим підкласом топонімів, який можна назвати хоронімами (назвами країн)»¹⁶.

Чимало вчених наголошують на важливості відображення онімів саме у семантичних задатках своєрідності певної культури, її особливості. Очевидно, що власні назви можуть зображати значущі риси культури тієї чи іншої народності, адже «культурноісторичний потенціал в одних іменах проявляється яскравіше, в інших менш інтенсивно, але немає жодного власного імені, яке було б не пов'язано так чи інакше з культурою народу»¹⁷.

Художній текст – це, безперечно, першооснова для створення літературної ономастики, завдяки якій автор не просто передає власний досвід, а й прагне дати свою концепцію реального світу, свої конкретні уявлення про певні явища. Вивчення ономастикону художнього тексту дозволяє виділити значущість онімів у зображенні індивідуальної картини світу автора. Адже у текстах письменників матеріальним представленням художніх образів є той чи

¹³Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2000. С. 404.

¹⁴Німчук В. В. Українська ономастична термінологія. Повідомлення Української ономастичної комісії. Вип.1. Київ, 1966. С. 24-43.

¹⁵Бучко Д. Ткачова Н. Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ, 2012. С. 62-63.

¹⁶Ономастика: [Зб. ст. Ред. колегія: К. К. Цілуйко (відп. ред.) та інші]. К.: Наук. думка, 1966. С. 3-15.

¹⁷Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-є вид. Київ: Видав. центр «Академія», 2008. С. 119.

інший предмет, явище довкілля, що може мати назву, тому неабияке значення у цьому контексті матимуть саме оніми.

Відтак, з'являється підвищена цікавість з боку вчених до вивчення власних назв у художніх текстах і це призводить до того, що в другій половині ХХ століття виокремлюють самостійну наукову дисципліну – літературно-художню ономастику. Здійснено і перші наукові дослідження з цього питання, зокрема українська мовознавиця І. Герус-Тарнавецька у 1966 році захистила дисертацію «Назовництво в поетичному творі»¹⁸.

В українському мовознавстві й надалі залишається дискусійним питання дефініції цієї наукової дисципліни, це свідчить про те, наскільки дисципліна є молодою та недостатньо вивченою. Крім цього, певні незгоди щодо називання цього розділу лінгвістики пов'язані із появою трьох наукових шкіл в Україні, які досліджують функціонування онімів у художніх текстах: Одеської (літературна ономастика), Ужгородської (літературно-художня ономастика) та Донецької (поетична ономастика).

Науковці Ю. Карпенко та М. Мельник, які репрезентують Одеську школу, у працях використовують і такі терміни, як *поетика оніма*, *поетична ономастика*. На думку засновника Ужгородської школи Л. Белея, найбільш прийнятним є термін *літературно-художній антропонім*. Вчений Донецької школи В. Калінкін подає власну дефініцію – *поетика оніма*.

Відтак, як зауважила дослідниця О. Горбач, вчені нерідко у своїх працях послуговуються різними назвами: *літературна ономастика* (О. Карпенко, Ю. Карпенко, Г. Мельник), *літературно-художня ономастика* (О. Сколоздра, Л. Белей, Н. Попович), *поетична ономастика* (С. Зінін, Ю. Глюдзик), *поетика оніма* (В. Калінкін), *поетоніміка* (М. Торчинський), *поетонімія* (Н. Бербер), *поетонімологія* (Е. Кравченко) та *ономастилістика* (Е. Магазаник)¹⁹.

¹⁸Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Хмельницький: Авіст, 2008. С. 45.

¹⁹Горбач О. Ономастикон українських сатирично-гумористичних текстів кінця ХХ – початку ХХІ століття. Дис.... канд. філол. наук: 10.02.01. Кам'янець-Подільський, 2017.

На сьогодні найбільш вживаним є поняття літературна ономастика, адже саме цей термін є міжнародним – англ. *literary onomastics*, фр. *onomastique litteraire* та нім. *literarischen onomastik*. За визначенням Т. Немировської, «літературна ономастика – це частина поняття «художнє ціле», спосіб художнього відтворення світу за допомогою найменування, один зі складників проблеми художності, її магії й секретів»²⁰. Цікавим є те, що науковиця виокремлює онімію: поезії (лірики, поеми, балади), художньої прози (ономастика оповідання, роману, повісті) й онімію драматургії (ономастика драми, комедії, трагедії).

Неабиякий науковий інтерес серед сучасних досліджень в ділянці літературної ономастики викликає праця Ю. Карпенка та М. Мельник «Літературна ономастика Ліни Костенко»²¹, яка визначає основні питання літературної ономастики, надає аналіз ролі та функцій власних назв, використаних у художніх текстах Ліни Костенко.

Відтак, стає очевидним те, що без дослідження мови письменників, не можна здійснити і вивчення ономастикону тих чи інших художніх текстів. Важливість такого дослідження полягає в тому, що завдяки вивченню ролі та функціоналу літературних онімів у тексті з'являється можливість детальніше простежити ідею автора та розтлумачити сам текст. Саме тому онім як значущий елемент твору необхідно вивчати у межах дискурсу, в якому функціонує певний текст.

Щодо позначення одиниці літературної ономастики, то тут також відбувались дискусії, у той чи інший час були запропоновані такі назви: *літературний онім* (О. Фонякова), *поетичне ім'я* (Н. Подольська), *фіктонім* (О. Суперанська), *поетонім* (В. Калінкін, Н. Подольська). Певний час

²⁰Немировська Т. В. Деякі проблеми літературної ономастики. Актуальні питання літературної ономастики: збірник наукових праць. К., 1988, С. 112.

²¹Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко: монографія. Одеса: Астропринт, 2004. 216 с.

найбільш вживаним був термін *літературний антропонім*, який відзначає «всі без винятку приватні власні імена, які називають персонажів»²².

Очевидним є те, що існує певна відмінність між поетичними і прозовими творами, адже у поетичних текстах сюжет здебільшого є відсутнім, а тому в таких текстах трапляються позасюжетні власні назви, і це є несумісним із прозою, у якій оніми вживаються для позначення дійових осіб, себто персонажів. У зв'язку з цим значеннєвим є розподіл літературних онімів на: «1) назви дійових осіб та реальних або уявних об'єктів, зображуваних у творі; 2) назви осіб й об'єктів, що не складають реалій твору, а виявляються у певних зв'язках та асоціаціях із репрезентованими у творі явищами»²³.

Посеред основних проблем літературної ономастики виокремлюють специфіку власних назв у художньому тексті. Вчений Ю. Карпенко визначає п'ять специфічних рис, які вказують на несхожість літературної ономастики із загальною. Перш за все, науковець наголошує на другорядності літературно-художньої ономастики, яка «виникає й існує на тлі загальнонародної ономастики і зазвичай на неї спирається... Власне кажучи, те, що називають літературною (поетичною) ономастикою, можна визначити як суб'єктивне відображення об'єктивного, як здійснювану письменником «гру» загальнономовними ономастичними нормами»²⁴.

Наступними значущими відмінними ознаками літературної ономастики і ономастики загальної, на думку Ю. Карпенка, є: «причинна зумовленість літературних власних імен: вибір імені персонажа є відносно вільним і допускає заміну власного імені без шкоди для художніх особливостей твору; функціональна перебудова, адже провідною функцією літературних власних імен є стилістична із двома її різновидами: інформаційно-стилістичною та емоційно-стилістичною; наявність в художньому тексті особливого різновиду

²²Карпенко М. В. Специфіка ономастики. Одеса, 1984. С. 3-12.

²³Карпенко Ю. О. Власні назви в художній літературі // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград, 2001. Вип. 37. С. 170.

²⁴Карпенко Ю. О. Специфіка власної назви в художній літературі // Onomastica. 1986. Т. 31. С. 5.

власних назв – заголовка, який є основним компонентом і центром ономастичного простору твору»²⁵.

Отже, ономастика як наука, яка вивчає власні назви (оніми), є все ще досить молодою, а тому приваблює науковців різних галузей. Адже власні назви формують бачення світу людиною, як справжній ментальний досвід певного народу предки передають їх своїм нащадкам, оскільки віддавна люди, пізнаючи світ, завжди називали невідомі їм предмети та явища, і, звісно, давали імена своїм дітям, наступним поколінням. І хоч кількість таких назв постійно зростає, кожне із них обов'язково містить у собі значущу інформацію; тому оніми були і залишаються невід'ємною частиною людського буття.

Можна зробити висновок, що літературна ономастика досліджує власні назви у художньому дискурсі, а не в самій мовній системі; а також літературні оніми, окрім номінативної функції, виконують характеризуючу, ідеологічну та стилістичну. На думку вчених Ю. Карпенка та В. Калінкіна, літературно-художня ономастика є вторинною системою на противагу загальній ономастиці, адже начебто моделює її²⁶. І оскільки між художніми і реальними онімами існують взаємозв'язки, тобто вони є генетично спорідненими, це «змушує буденну свідомість не помічати підміни, що відбулася: онімія художнього твору сприймається як реальна»²⁷. Незважаючи на це, бувають і ситуації, коли автор вигадує персонажам незвичайні назви, незвичні для реального ономастикону, і як підсумок, такі літературні оніми міститимуть у собі чимале естетичне навантаження. Так, літературно-художня ономастика вивчає особливості вживання власних назв у художніх текстах.

²⁵Карпенко Ю. О. Власна назва у художній літературі. Філологічні науки. 1986. № 4. С. 36.

²⁶Калінкін В. М. Поетика оніма. Донецьк, 1999. С. 54.

²⁷Там само. С. 54-55.

1. 2. Стилiстичнi функцiї онiмiв у поезiї.

Все частiше роль та функцiї онiмiв художньої лiтератури стають предметом дослiджень для багатьох науковцiв, i це аж нiяк не випадково, адже власнi назви мають неабияк цiннiсне значення у зображеннi картини свiту автора. Учений В. Калiнкiн у своїй розвiдцi «Поэтика онима» наголошує: «Власне iм'я в художньому творi також додає певний сенс описуваного предмета, як i опис предмета додає певний змiст його iменi»²⁸.

Не можна не погодитись iз твердженням науковицi Л. Юлдашевої про те, що «лiтературнi оними належать до унiверсальних категорiй художнього тексту, сприяють реалiзацiї авторської концепцiї свiтосприйняття, оскiльки оними, крiм номiнування, формують iсторичне й культурне тло твору, наповнюють його образним змiстом»²⁹.

Ю. Карпенко виокремив базовi функцiї лiтературної ономастики у своїй статтi «Власнi назви в художнiй лiтературi». На його думку, оними мають такi функцiї, як *номiнативна* (iдентифiкацiйна) та *стилiстична* (iнформацiйно-стилiстична та емоцiйно-стилiстична). У цьому контекстi iнформацiйно-стилiстична функцiя є головною, адже iмена називають поняття, а емоцiйно-стилiстична – виявляється у здатностi власних назв викликати у читачiв певнi почуття, спродукувати iхнi думки щодо представлено³⁰.

Важливою для дослiдження лiтературної ономастики є функцiональна класифiкацiя Л. Белея, який виокремлює чотири розряди антропонiмiв – нейтральнi, характеристичнi, дейктичнi та iдеологiчнi. Перша група утворює основу, кiстяк твору, i у нiй вiдсутнi певнi супровiднi конотацiї, на вiдмiну вiд наступної групи – характеристичних антропонiмiв³¹. Учений зауважує, що

²⁸Калiнкiн В. М. Поетика онима. Донецьк, 1999. С. 235.

²⁹Юлдашева Л. П. Лiтературнi оними як засiб структурування художнього свiту у творах для дiтей та юнацтва. Науковий вiсник Мiжнародного гуманiтарного унiверситету. Сер.: Фiлологiя. 2019. № 39. Том 1. С. 89.

³⁰Карпенко Ю. О. Власна назва в художнiй лiтературi. Фiлологiчнi науки. 1986. № 4. С. 36.

³¹Белей Л. О. Функцiонально-стилiстичнi можливостi української лiтературно-художньої антропонiмiї ХІХ-ХХ ст. Ужгород, 1995. С. 59-64.

характеристична функція літературного оніма є вагомішою за *номінативну*. Дослідник наголошує на тому, що така можливість функції, як ідентифікація та диференціація дійових осіб у художньому тексті, є також стилістично важливою.

Л. Белей акцентує на тому, що «існують два вияви характеристичної функції літературного оніма: інформаційно-характеристична та оцінно-характеристична, залежно від того, чи є літературний онім засобом характеристики денотата, чи засобом вираження ставлення до персонажа-денотата»³². До того ж науковець виділяє «ідеологічну та дейктичну (вказівну) функції власних імен на рівні художнього тексту, а також не погоджується з виокремленням естетичної та символічної функцій і вважає такого роду оніми характеризувальними»³³.

Детальнішу класифікацію онімів у своїй розвідці подав польський науковець А. Вількон, який виокремлює такі функції літературних онімів, як: «*локалізувальна* (у вигляді просторово-локалізувальної і темпорально-локалізувальної) – відтворює зв'язок фабули твору з окремими часовими та просторовими даними; *соціологічна* – вказівка на суспільну належність, середовище проживання та походження разом із національною належністю; *алюзійна* – паралель з певними місцями, подіями, особами; *семантична* – характеристика персонажа, місця дії через пряму або метафоричну назву; *експресивна* – відтворює експресивно-емоційні особливості онімів»³⁴. Інший польський вчений Ч. Косил на основі тверджень А. Вількона виокремлює «такі функціональні вартості: денотативна, конотативна, асоціативна, експресивна, емоційна, стилістична, естетична»³⁵.

³²Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії (монографія). Ужгород, 2002. С. 24.

³³Там само. С. 24.

³⁴Wilkoń A. Nazewnictwo w utworach Stefana Żeromskiego. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1970. S. 82-83.

³⁵Kosyl Cz. Forma i funkcja nazw własnych. Lublin, 1983. S. 12-19.

Представники Одеської наукової школи Ю. Карпенко й М. Мельник, аналізуючи твори Ліни Костенко, виділяють шість функцій літературних онімів: «першою, провідною, функцією є *номінативна*, яка слугує для того, щоб ідентифікувати об'єкт; друга функція, *хронотопічна*, дає вказівку на час та місце; про основні риси, притаманні денотатові, довідуємося через *характеризувальну* функцію; спорідненими є *експресивна* та функції виразовості, образності, тропеїчності; ніби підсумовує попередні п'ять, остання, *текстовірна* функція, у якій власні назви у поезіях Костенко стають ключовими словами, організовуючи текст»³⁶.

Також виокремлюють оніми за характером функціонування – *реальні* (часто вживані; імена конкретних людей, об'єктів чи явищ), *ірреальні* (використовуються у художніх текстах; витвір уяви автора) та *сакральні* (назви уявних об'єктів; таких як язичницькі боги, до прикладу)³⁷.

Отже, на думку вчених, не існує однієї усталеної класифікації функцій власних назв. Як слушно зауважує дослідник В. Калінкін, «досвід, надбаний ономастами, дає підставу стверджувати: що створення «ідеальної» таксономічної системи функцій поетонімів, найімовірніше, неможливе»³⁸. Безумовно, з часом класифікація функцій онімів значно розшириться: «поява ж нових функцій – неминуча, оскільки пов'язана з принциповою нескінченністю художнього пошуку»³⁹. Адже кожен письменник використовує різноманітні види онімів зі своєрідним особливим функціональним навантаженням, виходячи із власних міркувань, досвіду та задуму самого твору.

³⁶Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко: Монографія. Одеса: Астропрінт, 2004. С. 200.

³⁷Мельник Г. І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики // Записки з ономастики. Вип. 11: 36. наук. праць. Одеса, 2008. С. 26-27.

³⁸Калінкін В. М. Літературна ономастика, або поетика оніма. Донецьк, 2002. С. 25.

³⁹Там само. С. 25-26.

1. 3. Класифікація власних назв, означення ядра та периферії онімного простору у поетичних текстах.

Наукові дискусії відбуваються і щодо критеріїв та усталених стандартів поділу онімів на розряди, а тому на сьогодні не існує єдиної класифікації власних назв, яка б повністю задовольняла усі вимоги ономастики. Однак є чимала кількість класифікацій, представлених у працях таких видатних лінгвістів, як О. Карпенко, Ю. Карпенко, М. Кочерган, Н. Максимчук та ін.

Науковиця О. Карпенко виокремлює дев'ять видів онімів: «*антропоніми* (наймення осіб), *топоніми* (назви географічних об'єктів), *астроніми* (назви космічних об'єктів), *теоніми* (імена божеств), *зооніми* (клички тварин), *ергоніми* (об'єднання людей за найрізноманітнішими ознаками), *хрононіми* (власні назви подій, часових відрізків), *хрематоніми* (назви матеріальних предметів) та *ідеоніми* (назви ідеальних предметів – заголовки літературних творів і взагалі назви витворів мистецтва)»⁴⁰. Дослідниця наголошує, що «всі ці різні типи онімів у художньому творі мають свою прагматичну скерованість, своє стилістичне навантаження»⁴¹.

Учений М. Кочерган подає таку класифікацію онімів: «*антропоніми* (імена людей); *топоніми* (географічні назви); *теоніми* (назви божеств); *зооніми* (клички тварин); *астроніми* (назви небесних тіл); *космоніми* (назви зон космічного простору і сузір'їв); *хрононіми* (назви відрізків часу, пов'язані з історичними подіями); *ідеоніми* (назви об'єктів духовної культури); *хрематоніми* (назви об'єктів матеріальної культури)»⁴².

⁴⁰Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження // Записки з ономастики. Одеса: Астропринт, 2000. Вип. 4. С. 73.

⁴¹Там само. С. 73.

⁴²Кочерган М. П. Вступ до мовознавства, підруч. 2 вид. К.: Академія, 2005. С. 187.

Класифікацію власних назв за структурою подано в «Українській ономастичній термінології»⁴³. У ній виділено «прості (одноосновні), складні (дво- і багатоосновні) та складені (словосполучення і речення) оніми, підгрупи простих і складених власних назв»⁴⁴, «прості, складні та складені імена»⁴⁵.

Науковець П. Скок, класифікуючи топоніми, виокремив у їхньому складі «прикметники, субстантивовані прикметники, топонімічні апелятиви і прийменникові, префіксальні та складні назви»⁴⁶. Інший дослідник С. Роспонд розподілив топоніми на «первинні (з нульовим формантом), вторинні (з морфологічною або акцентологічною деривацією) та складені»⁴⁷.

З огляду на структуру ономастичний простір представлений полями з ядерними і периферійними групами власних назв. Однак, на відміну від ономастичного простору, що є лише сукупністю усіх онімів, ономастичне поле є впорядкованим, системно організованим об'єднанням власних назв на основі спільних характеристик⁴⁸.

Традиційно ядром онімного простору поетичних текстів постають антропоніми; навколоядерну сферу творять антропонімні класи (зооніми, теоніми, міфоніми); топоніми та їхні розряди (ойконіми, урбаноніми, хороніми, гідроніми, ороніми) найчастіше виявляють на периферійній лінії, на що впливає їх менша вживаність у текстах, а також периферію репрезентують усі інші види літературних онімів (ергоніми, хрононіми, хремотоніми та ідеоніми). Однак існує й варіант, коли ядром тексту постають – топоніми, а периферією – антропоніми. Варто зазначити, що використання тих чи інших

⁴³Німчук В. В. Українська ономастична термінологія: (Проект) // Повідомлення Української ономастичної комісії. К., 1966. Вип. I. С. 24-25.

⁴⁴Німчук В. В. Українська ономастична термінологія: (Проект) // Повідомлення Української ономастичної комісії. К., 1966. Вип. I. С. 30-35.

⁴⁵Там само. С. 40-43.

⁴⁶Skok P. Prilozi k ispitavanju srpskohrvatskih imena mjesta // Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti. 1921.

⁴⁷Rospond S. Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych // Prace Wrocławskiego towarzystwa naukowego. Ser. A. № 8. Wrocław, 1957.

⁴⁸Хлистун І. В. Власна назва в українській поезії II пол. XX ст. (семантикофункціональний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс], К., 2006. 20 с. Режим доступу: <http://dissert.com.ua/contents/3297.html>

онімів пов'язане передусім з жанром і тематикою поетичного твору, неповторним смаком і художнім задумом письменника.

Отже, визначення певної класифікаційної системи для власних назв є основою цілісного вивчення та аналізу будь-якого ономастикону. Очевидним є те, що на сьогодні науковці досі не створили єдиної класифікації власних імен, зважаючи на існування великого масиву народних та авторських онімів. При цьому варто зупинити свою увагу на двох базових типологіях, а саме: 1) власні назви поділяють на антропоніми, топоніми, теоніми, зооніми, астроніми, космоніми, хрононіми, ідеоніми, хрематоніми (серед яких найпоширенішими у художніх текстах будуть антропоніми та топоніми); 2) виокремлюють прості, складні та складені власні імена.

1. 4. Особливості мови дитячих поетичних творів.

У наш час предметом дослідження для багатьох науковців стають твори для дітей (І. Бойцун, Н. Тихолоз, Л. Ткаченко, О. Чепурної, В. Костюченка). Передусім вчені звертають увагу на дитячу поезію, особливості вибору жанру та тематику творів. Однак вивчення саме мовної сфери дитячих поетичних творів не було пріоритетним і дотепер. Адже погляди вчених не зупинялись на дослідженні мови дитячих поезій з аспектів ономастики, лінгвостилістики та лінгвопоетики.

У чому ж полягає особливість дитячої літератури? Це питання, безумовно, завжди цікавило дослідників. Відтак учений С. Гнідець наголошує: «До автора дитячої книги завжди ставили надзвичайно високі вимоги. У зв'язку з цим особливої ваги набуває його вміння проаналізувати світ на рівні дитячого сприйняття. Гра на межі між простотою і складністю, між рівнем дитячого розвитку і досвідом дорослої людини становить одну з основних

особливостей літератури для дітей та юнацтва. Для письменника важливою є взаємовідповідність теми, жанру, способу оповіді, стилю»⁴⁹.

Як стверджує Т. Марченко, онімний простір дитячої літератури – це неповторне особливе явище, адже письменники зосереджені на «мисленнєвому досьє» маленького читача. Завдяки використанню автором номінації у творах, можна якнайяскравіше проінформувати юних читачів про персонажів, таким чином, стає зрозумілим те, що «ім'я творить образ героя»⁵⁰.

Одним із визначних теоретиків і практиків у царині літератури для дітей є І. Франко. Перші розвідки письменника з окресленої проблематики знаходимо у статті «Женщина-мати», окремий розділ якої присвячений дитячому читанню («Лектура для дітей»). У наступні роки І. Франко написав чимало праць, у яких подано його погляди на дитячу літературу і читання, зокрема праці «Ученицька бібліотека в Дрогобичі», «Переднє слово до “Дрібної бібліотеки”», «Хто такий “Лис Микита” і відки він родом» та ін. Очевидним є те, що вчений був дуже зацікавлений цією темою, адже мав глибокі переконання, що від дітей та молоді залежить майбутнє усього народу, а тому їх виховання є однією з найважливіших потреб людства.

Відтак у своїй розвідці «Лектура для дітей» І. Франко наголошує на тому, що як тільки «дитина уже до тої степені дозріла, що може і повинна читати», то не варто у цьому разі використовувати у розмові з маленькими читачами – дитячу мову (так зване «сюсюкання», наслідування звуків), не варто навіть «кормити її казками і дивесями, ані безчисленними повістками, у котрих звичайно ніт содержания», а потрібно навпаки віддавати перевагу таким книгам, що «образують розум, ублагороднюють чувство, будять

⁴⁹Гнідець У. С. Концептуалізація розуміння сучасної літератури для дітей та юнацтва в світлі наукової критики [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/46>

⁵⁰Марченко Т. Власні назви в текстах дитячої літератури як елементи сюжетно-рольової гри (на матеріалі повісті Всеволода Нестайка «Казкові пригоди Грайлика») // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2014. № 2. С. 76.

рівночасно ум і духа і становлять таким способом здоровий корм душі»⁵¹. На його думку, для дітей найкраще підходять «малі розкази із подорожей та історії із народного і родинного життя», щоважливо такі твори повинні бути написані у «короткій, простій та зрозумілій» формі, у якій виховний і моральний аспекти мають бути у пріоритеті.

Як стверджує письменник, велика роль у плані вибору творів для дітей віддається саме матері, «котра в тім взгляд і завсігди буде уміти зважити свойства дитини і дати їй щось відповідного до рук, повинна перед тим завсігди сама перечитати тую книжку, заким дасть дитині»⁵². Щонайкраще для матері і дитини читати книги разом, ще й вголос, тоді можна легко пояснити юному читачу певні поняття чи категорія.

І. Франко надавав казковому жанру особливого значення у вихованні дитини. Він хотів, щоб казка була для малих слухачів засобом пізнання дійсності, щоб від «казкових фікцій» думка дитини спрямовувалася «на дальший, ширший обрій життєвого змагання». Як зазначає вчена Н. Тихолоз, «казкові тексти є практичним втіленням теоретичних поглядів Івана Франка на виховання дітей та лектуру для них»⁵³. Письменник прагнув, щоб казка вчила дітей любити добро, відрізнити його від зла, пізнавати природу, поважати старших. Варто зауважити, що юним читачам подобається формульність, жанрова стійкість кумулятивної казки: у кожному наступному епізоді вони частково впізнають попередній. Як вважає Н. Мещерякова: «Маленькі діти, які багато разів слухають улюблені казки чи невеликі оповідання, не дозволяють під час читання пропускати жодного епізоду: в уяві

⁵¹Франко І. Жінщина-мати. Лектура для дітей [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1876/Zhenschyna-maty/III.html>

⁵²Там само.

⁵³Тихолоз Н. «Як дітям мати, з любові...» (етика і поетика Франкових казок). 2003. № 11. С. 2-6.

дитини виникає «ланцюг» картин. І якщо якась сцена випускається, діти зразу ж реагують»⁵⁴.

Дослідниця Е. Огар у статті «Іван Франко – теоретик і практик у царині дитячої літератури» узагальнює думки та ідеї письменника, а також виокремлює найголовніші з них:

- значуще завдання дитячих творів – здійснення виховної та розвиваючої функцій;

- важливість якості читання – потреба пристосовувати літературний матеріал до дитячої перцепції;

- правильність вибору жанру та тематики творів для дітей;

- значеннєвість естетичного та поетичного наповнення творів для юнацтва (вимисел, міфічність та уява – основні складові);

- психологія сприйняття дітьми реального та ірреального, правди й міфічності, жартів та дотепів у їх взаємозв'язках;

- недоцільність використання «псевдодитячої» мови, тобто так званого «сюсюкання», звуконаслідувань та надуживання зменшувально-пестливих суфіксів;

- виділення автором характерних рис для дитячої літератури (простота, цікавість та кумедність, наявність вимислу, емоційного впливу на відчуття дітей, їх переживання)⁵⁵.

У психології виокремлюють такі вікові групи дітей: дошкільний вік (від 3 до 6-7 років); молодший шкільний вік (від 6-7 до 11 років); середній шкільний вік (з 11-12 до 14-15 років); старший шкільний вік (від 15 до 18 років)⁵⁶. Кожна з таких група володіє певними психологічними

⁵⁴Мещерякова Н. Я. Сприйняття читачами-підлітками авторського ставлення до зображуваного як методична проблема // Література і виховання. Збірник матеріалів. К., 1989. С. 136.

⁵⁵Огар Е. «Іван Франко – теоретик і практик у царині дитячої літератури [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://institutes.lnu.edu.ua/franko/wp-content/uploads/sites/7/ivan-franko-zbirnyk-2010-t02/118Emiliya_Ehar.pdf

⁵⁶Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / вид 3-є випр. Суми, 2010. С. 27.

особливостями, тому автори при пошуку проблематики творів, виборі вербальних засобів повинні брати до уваги цю специфіку. Значеннєві риси мовлення діток письменники повинні подавати у своїх текстах, щоб якнайкраще зобразити персонажів, щоб твір був цікавим та легким для сприйняття.

Письменниця Галина Крук у рамках семінару «Книжки для найменших: що треба знати батькам» детально виокремила критерії вибору книги для дітей залежно від їхнього віку, зокрема: для дітей 1-2 років – більшу частину книжки повинні займати ілюстрації, які відповідатимуть написаному, «книжка має виконувати роль іграшки», варто обирати передусім книжки з поезією, читання малюку повинно відбуватись регулярно; 2-3 роки – варто читати один і той самий твір повторно, так у дитини краще розвиватиметься пам'ять, книжки великого обсягу не завжди є перешкодою навіть для найменших читачів, потрібно уникати зображень із дрібними компонентами; 4-7 років – для такого віку найкраще підійдуть «книжки із емоційним сюжетом побутового характеру», у такому віці потрібно привчати малюка до самостійного читання, а також варто читати й «моральні» казки діткам⁵⁷.

Отже, характерні риси мови дитячої літератури спричинені особливістю та індивідуальністю мислення автора, його постановкою мети та своєрідних завдань твору. Важливим є те, що специфіка вживання поетами художніх образів та засобів безпосередньо пов'язана із дитячим світосприйняттям. У поезії для дітей використовується особливий спосіб висловлювання, мовні засоби художнього зображення, зокрема оніми, синоніми, антоніми, іншомовні слова та ін. Перші з них несуть значуще естетично-ментальне навантаження, володіють здатністю емоційно захоплювати маленького читача, хвилювати його. Вмотивованість вибору тієї чи іншої власної назви

⁵⁷Галина Крук Поради про читання. Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://starylev.com.ua/blogs/galyana-kruk-porady-pro-chytannya>

також має велике значення для дитини, бо таким чином вона вчиться сприймати ті назви та легко запам'ятовувати їх.

1. 5. Лексична наповнюваність онімів у художньому тексті.

Існують різноманітні думки науковців щодо семантики власних назв. Так, одні вчені вважають, що оніми не мають лексичного значення; на думку інших – власні назви не є асемантичними, однак лише при певних обставинах. Дивлячись на власні назви в опозиції до загальних, можна виділити їх значення та реалізацію в мові, а відтак простежити їх належність до особливої самостійно лексичної системи.

Очевидним є те, що власні назви відіграють величезну роль у творенні мовної концептуалізації світу. Адже сам ономастикон безумовно можна трактувати як частину справжньої своєрідної вербальної картини світу, як впорядковану систему знань про об'єкти чи явища довколишнього середовища.

Художній ономастикон – це семантична система, яка співіснує у парі з системою цінностей в авторській картині світу, у якій літературні оніми – це значущі слова-маркери, орієнтовані на письменницькі ідеї та принципи читачів. Тому основою для реалізації лексичного значення онімів у вербаліці є художній дискурс. Відтак у літературній ономастиці втілюється семантично повне з містким наповненням значення власних назв, яке продукує взаємозв'язок: «автор – назва – текст – реципієнт».

Науковці виокремлюють різні розряди онімів, серед яких найбільш уживаними у художньому дискурсі є антропоніми (власні особові імена людей) та топоніми (власні географічні назви). Дослідник С. Вербич характеризує сучасний український іменник, наголошує, що «динамічні

процеси найбільшою мірою зачепили три макрогрупи онімної лексики: антропоніми, топоніми, ергоніми»⁵⁸.

Сукупність усіх онімів у художньому тексті становить онімний простір конкретної мови письменника, який має свої своєрідні риси, на які впливають культура, історія народу, де народився автор, його соціальне середовище. На думку дослідниці М. Бережної, письменники відбираючи оніми для своїх творів орієнтуються передусім на слова, які вже є у мові. Так, антропоніми часто відзначають національну приналежність персонажа, його вік чи статус, а топоніми виконують функцію культурного означення території певного народу, нерідко дають інформацію про час та історичний контекст⁵⁹.

Учений Ю. Карпенко визначає декілька критеріїв розрізнення онімів від загальних назв, однією з яких є виділення стилістичної функції власних назв як основної на відміну від ідентифікаційної, що існує у справжньому житті. Літературні оніми призначені для привертання уваги, для демонстрації характеристик персонажа чи якогось об'єкта в тексті⁶⁰. Науковець також стверджує, що специфіку українського ономастикону визначає і його реєстр, і характерні фонетичні зміни особових імен, і багатство зменшено-пестливих форм антропонімів, і різні засоби словотвору, їх функціональність⁶¹.

Представник Ужгородської школи Л. Белей виокремлює примарні, секундарні та терціальні літературно-художні антропоніми⁶². Примарні (первинні) літературно-художні антропоніми – це авторські неологізми, які певним чином зосереджені на загальнонаціональну антропонімну базу. За словами Л. Белея склад таких антропонімів неоднорідний і складають вони

⁵⁸Вербич С. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2005/10%20-%20Verbych.pdf?sequence=1>

⁵⁹Бережна М. В. Тринадцять етапів перекладу власних імен та назв. Вісник СумДУ. Серія Філологія. 2007. Том 2. С. 62-66.

⁶⁰Карпенко Ю. О. Власна назва у художній літературі. Філологічні науки. 1986. № 4. С. 34-39.

⁶¹Карпенко Ю. О. Власні назви // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. 2-ге вид., випр. і доп. К., 2004. С. 83.

⁶²Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. Ужгород, 2002. С. 32-42.

всього лиш 6% від загальної кількості досліджуваних літературних антропонімів.

Переважають, на думку дослідника, секундарні, інакше кажучи вторинні літературно-художні антропоніми (90%). Секундарні антропоніми запозичені з реальної антропонімії, власною назвою персонажа твору (письменники вживають справжні імена, прізвища, прізвиська, патроніми, матроніми, андроніми, що існують у їхньому соціальному колі). Терціальні літературно-художні антропоніми (4%) – це антропоніми, взяті з фольклорних та літературних текстів, та здебільшого мають сталі онімичне значення (письменники беруть відомі назви фольклорних або літературних героїв для називання своїх персонажів).

Топоніми, або ж власні географічні назви, перебуваючи у складі лексики мови, мають свої характерні відмінні риси, які відрізняють їх від інших лексичних груп, окреслюючи тим самим свою автономність. Історично топоніми створені від апелятивів – прямо або опосередковано. Топонімічні назви завжди межово локалізовані, на відміну від інших лексичних груп, тобто топоніми пов'язані з якоюсь окремою територією, називаючи при цьому певні об'єкти місцевості.

В українській мові на рівні лексики виявлення стилістичних функцій літературно-художніх онімів полягає здебільшого в «ідентифікації національної, регіональної та соціальної приналежності особи або об'єкта через надання йому імені, що безумовно представляє відповідну лексичну систему»⁶³. З огляду на це у художніх творах персонажі-українці мають українські імена (Іван), персонажі-поляки (Ян), персонажі-англійці (Джон), персонажі-французи (Жан), тобто специфіка називання героя твору безпосередньо пов'язана із його національної приналежністю.

Отже, онімний простір літературних творів репрезентує індивідуальність вживання власних назв письменниками. Завдяки детальному

⁶³Вегеш А. Проблеми української літературно-художньої антропоніміки. Ужгород, 2021. С. 32.

дослідженню кожного оніма, можна звершити якісний аналіз певного художнього тексту та з'ясувати, які головні об'єкти, предмети/явища творять мовну картину світу автора. Лексична наповнюваність онімів та їх добір є особливо цілісною культурою, що зумовлена власним досвідом письменника та художньою ідеєю твору.

РОЗДІЛ 2

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОНІМІВ У ДИТЯЧИХ ТВОРАХ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРОК ЛЬВІВСЬКИХ ПОЕТЕС)

2.1. Функціонально-стилістичні особливості вживання антропонімії дитячих збірок львівських письменниць.

Як вже згадувалось у теоретичному розділі роботи, онімний простір дитячої літератури здебільшого утворений на жанрових принципах твору, у якому сюжетною базою є «рольова гра», завдяки якій дитина розуміє та сприймає навколишній світ та реалізує свій здобутий досвід та певні соціальні потреби у подальшому. З огляду на це оніми відіграватимуть якнайважливішу роль у створенні цієї «гри».

Автор у співтворчості з читачем реалізує стилістичне навантаження онімів у тексті, оскільки письменник, орієнтований на об'єктивацію компонента відповідно до свого художнього задуму прагне, щоб читач зміг збагнути даний йому підтекст, покладаючись на власний життєвий досвід та фонові знання. Для визначення функційних рис власної назви значеннєвими є такі ознаки, як: вербальна належність; мотивація; семантика апелятивної основи; морфемне значення форманта власної назви; граматична співставність елементів оніма; фонетичні характеристики; ставлення до виділеного об'єкта, особи⁶⁴.

Автори, вибудовуючи образ певного героя, використовують різні прийоми, щоб надати йому тієї чи іншої характеристики, позитивної або негативної конотації слова, зокрема уживають такий прийом, як називання особи. На думку І. Кочан, «вибір імені для літературного героя не буває випадковим: письменник вкладає в нього певну оцінку, характеристику, тобто

⁶⁴Бережна М. В. Антропонімія дитячої літератури жанру фентезі. Нова філологія: зб. наук. пр. Запоріжжя: ЗНУ, 2007. № 27. С. 22-24.

використовує власні імена як додатковий художній засіб для вираження ідейно-естетичного задуму»⁶⁵. Так, використовуючи власну особову назву, письменники позначають своєрідні індивідуальні риси того чи іншого героя твору.

Серед літературно-художніх онімів зазвичай найвагоміше місце посідають антропоніми. До літературних антропонімів належить будь-яке ім'я, яким названо особу, зокрема: особові імена, імена по батькові, прізвища, прізвиська та клички, а також псевдоніми. Літературно-художні антропоніми є назвами самих персонажів твору, завдяки чому стають такими значущими та цінними словами у тексті, оскільки зазвичай несуть у собі неабияке функціонально-стилістичні навантаження.

Такі львівські поетеси, як Оксана Сенатович, Марія Людкевич, Галина Крук та Мар'яна Савка у своїх творах для дітей зазвичай використовують традиційні усталені антропоніми (*Марта* [1, с. 28], *Настя* [2, с. 18], *Мар'янка* [5, с. 14]). Традиційні літературні антропоніми, незважаючи на певну нейтральність та незрозумілу внутрішню форму, не позбавлені художньої цінності, адже нейтральна етимологія визначає їхню роль в ряді загальнономовних онімних елементів.

Також письменниці вживають яскраві незвичайні антропоніми, часто наділені певною злегка прихованою мотивацією (*Дивнийчоловік* [2, с. 26], *Азукало і Чомукало* [3, с. 48], *дідо Тойвово* [3, с. 33], *Хіхікало* [6, с. 65]). Наприклад, у вірші «Непосида Дивнийчоловік» використано апелятиви «дивний», «чоловік» для утворення власної особової назви, яка буде простою та зрозумілою для дітей за змістом:

«Вправо, вліво, прямо, вбік

Скаче Дивнийчоловік.

Він не може зупинитись,

Мусить бігати, крутитись...»

⁶⁵Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту: Курс лекцій. Львів: Світ, 1999. С. 132.

Не менш цікавий приклад промовистого власного імені простежуємо у вірші «Дідо Тойвово»:

*Дідо Тойвово живе з нами у Львові,
Він смішний, веселий, дуже гоноровий.
Дідо курить люльку, ходить Стрийським парком,
Має капелюха, носить маринарку.
Дідо Тойвово – наш незвичайний дідо,
Любить марципани їсти до обіду.
Хто, куди, до кого має завітати,
Бо у діда Тойвово що не день – то свято.
Він байки свої плете, як сіті срібні,
І на нього, Тойвово, вони подібні.*

[3, с. 33]

Незважаючи на простоту виникнення цього літературного антропоніма із апелятива «тойво» (вживається на Галичині у значенні «оцей»), у самій поезії відчитуємо яскраву характеристику цього персонажа. Цілком можливо, що вибір такого антропоніма пов'язаний із тим, що діти самі нерідко вживають його у своєму мовленні на позначення певної особи, не пам'ятаючи справжнього ім'я цієї людини.

З огляду на це потрібно наголосити на ролі поетес у створенні онімного наповнення твору, адже важливим є вдалий відбір його компонентів із реальної онімії, створення індивідуальних власних назв на базі моделей, витворення онімів у наслідок переходу апелятивів до них. Витворюючи номінації у своїх художніх творах, письменниці часто не тільки позначають тим самим особу або об'єкт, але й надають йому змісту, виокремлюють його певні особливості.

Безумовно, варто звернути увагу на літературно-художні антропоніми з прозорою мотивацією. Цікавим є те, що ті оніми позначають не конкретну особу, а певний типовий образ. Зважаючи на це герої твору мають яскраві промовисті імена чи прізвиська з цілком зрозумілою внутрішньою формою. Так, у творах письменниць постають яскраві промовисті назви з прозорою внутрішньою формою, у яких можна відчитати закладену авторками інформацію, і навіть простежити характеристику самого персонажа, конотацію його імені (*Володька-забіяка* [2, с. 19], *Михайлик-Міняйлик* [2, с. 40], *Лев-батько* [3, с. 52], *Мирося-господинька* [3, с. 40], *Йованка-дивуванка* [6, с. 81]). Зокрема, антропонім *Володька-забіяка* несе у собі негативну конотацію, яка ще більше посилюється в тексті:

«І похвали не вартий

Володька-забіяка,

Насмішник і кривляка...»

[2, с. 19]

Для протиставлення варто подати літературний антропонім *Мирося-господинька*, утворений у вигляді прикладки, в якій закладено характеристичний зміст та позитивну конотацію:

«Зацвіла в садочку нашім ружа червоненька

*Це не ружа, це **Мирося** – дівчинка гарненька*

Моя внученька солодка, добра й роботяща,

А для серденька бабусі – мила і найкраща»

[3, с. 4, с. 40]

На прикладі віршу «*Михайлик-Міняйлик*» можна простежити як в ім'я головного персонажа авторка заклала його основну рису характеру:

*«І так щодня **Михайлик,***

Всім знає як міняйлик,

Міняє все охоче

На те, що бачать очі»

Визначення внутрішньої форми власної особової назви не є актуальним у тому разі, коли імена персонажів твору взято із реального життя, адже такі імена почерпнуті із звичайного українського антропонімікону, які побутують у повсякденному житті людей (*Дмитро* [2, с. 25], *Іван* [2, с. 47], *Ярослав* [2, с. 45], *Марта* [1, с. 28], *Леся* [2 с. 20], *Настя* [2, с. 18]). Так, означений вид онімів допомагає представити героїв твору у більш реалістичній подобі та безумовно є способом ідентифікації та індивідуалізації усіх персонажів. Наприклад, у вірші «Мирні зорі» завдяки літературно-художнім антропонімам підкреслюється національна приналежність героїв, позначається їхня ідентифікація:

Голубина ніч надворі позасвічувала зорі.

У Чернігові, у Львові сплять Іванки чорноброві

Сплять Ванюші у Москві, русі Йонаси в Литві.

Глянув місяць у вікно спить у Грузії Ваню.

В Кишиневі хлопчик Йон усміхається крізь сон.

В Орші Янка до подушки притулив рожеве вушко.

В Лодзі Янек на бочку кулачком підпер щоку.

У Мілані на дивані спить калачиком Джованні.

Джон у Лондоні на ліжку висунув з-під ковдри ніжку.

Погасив Париж вогні – Жан посапує у сні.

[6, с. 15-16]

Власні особові назви нерідко стають засобами для створення ритмомелодики в тексті, наприклад:

«Конвалії-сльозинки

Для Лесі і Христинки»

[2, с. 20]

*«Осінь кращі намистинки
Залишила для Христинки»
[2, с. 23]*

*«Ця Іринка, як сніжинка,
тане просто на очах.
Рученятонька в Іринки,
як стеблинки,
буде легко тій Іринці
поміститись у корзинці»
[6, с. 90]*

Задля створення легкої та комфортної атмосфери для малюків під час читання авторки досить часто вживають демінутиви, тобто зменшено-пестливі форми, у своїх текстах (Гриць [2, с. 38], Іванко [2, с. 38], Михайлик [2, с. 40], Христинка [2 с. 20], Настуся [2, с. 27], Марійка [2, с. 23]). Наприклад, зовсім не випадково у мирилці для дітей «Більш з тобою не сварюся» знаходимо демінутив:

*«Вже, Настусю, я мирюся,
Більш з тобою не сварюся»
[2, с. 42]*

Ще один приклад використання авторками демінутивів у поетичних текстах:

*Ти Марійки не руш,
Бо вона дружить з нами –
З розбійниками-горобцями.
[2, с. 23]*

Для співставлення знаходимо в іншій мирилці «Чим закінчується сварка» антропоніми, зокрема прізвиська – *Всезнайка*, *Мальвіна*, які наповнені негативною конотацією:

«Обізвав: «Всезнайка, соня,

І бабусина тихоня,

Млямля, чапля із поліна,

І зануда, як Мальвіна»

[2, с. 42]

Варто наголосити, що прізвиська – один із видів антропонімів, який здебільшого вміщає у собі характеристичний зміст. Майже завжди прізвиська є емоційними компонентами вираження зазвичай прихованої характеристики героя: «Прізвисько – це неофіційне багатоконпонентне найменування особи чи кількох осіб, яке дає найменувальник, щоб наголосити на особливій домінувальній рисі, що вирізняє денотата серед інших, ідентифікує, конкретизує його. Прізвиська обов'язково емоційно насичені негативно (найчастіше) чи позитивно (рідше)»⁶⁶.

Літературно-художні антропоніми у збірках поетес реалізовані також у структурно-семантичних конструкціях. Зокрема, двослівні номінації – ім'я + прізвище (*Максимко Залізник* [6, с. 18], *Тарас Шевченко* [6, с. 39], *Микола Пелехатий* [6, с. 67]). Цікавим є літературний антропонім Микола Пелехатий, в основі якого лежить українське ім'я Микола та прізвище утворене з апелювання «пелехатий», що означає «із довгим, густим, скуйовдженим волоссям (про людину)»⁶⁷:

«Микола Пелехатий

⁶⁶Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. С. 233.

⁶⁷Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. С. 114.

На вигадки багатий.

Умить поклав до каси

Ставкові баляндраси»

[6, с. 67]

Представлені у текстах поетес і двослівні онімно-апелятивні номінації (бабця Дозя [1, с. 43], тітонька Марія [2, с. 20], дід Пасічевський [2, с. 29], пан Козирський [2, с. 29], князь Данило [3, с. 52], козак Мамай [3, с. 12]).

Значущими з погляду функціонального навантаження постають антропоніми з апелятивом на позначення родинних стосунків, адже вони доволі часто несуть у собі неабияке тепло, спокійну та безпечну атмосферу, яку відчують дітки під час читання, наприклад:

«То – не зайці і не кози,

То – онуки бабці Дозі»

[1, с. 43]

«Для тітоньки Марії –

З-під снігу квіти білі..»

[2, с. 20]

«Із Радехова до Львова цьоця Влодзя гонорово

Їде на родинне свято, щоб племінницю вітати...»

[3, с. 23]

Важливим з погляду стилістичного навантаження постає антропонім, який виражає приховану негативну конотацію (ім'я Горпина перекладається з латинської мови як «сумна»), на фонетичному рівні є згрубілим і підкреслюється епітетом:

«Тіток і дядьків називать не берусь,

Хіба найсуворішу тітку Горпину...»

[1, с. 14]

Також відстежуємо трислівні онімно-апелятивні номінації:

Хто вдягає капелюшок,

Насува його до вушок?

Це, напевно, пані Рузя Капелюшина.

Хто яскравий капелюшок

Натяга собі до вушок?

Це ж, звичайно, справжня леді Дівчинка Настуся.

[2, с. 29]

За функційними ознаками літературні антропоніми у текстах львівських письменниць зазвичай є або іменами-актантами, які вжиті для номінації головних персонажів (люди, тварини): *Марко* [3, с. 27], *Лев* [4], *Вано* [6, с. 12], *Йон* [6, с. 13], *Оля* [2, с. 38], *Мирослава* [2, с. 62], або іменами-характеризаторами, які, не будучи у групі актантів твору, є стилістично забарвленими, мають конотативне значення та вдало описують персонажа: *Чомукало*, *Коликало*, *Треньбренькало*, *Азукало* [3, с. 48], *Хіхікало* [6, с. 65], *Базіка*, *Торохтій*, *Пустомеля*, *Говорун*, *Памякало*, *Балакуха*, *Талатай* [6, с. 53], *Забудько* [6, с. 89]. Такі антропоніми є промовистими, адже окрім сталої номінативної функції, виконують характеризуючи, доносячи до маленьких читачів конотативну інформацію про того чи іншого персонажа:

*«Будував **Базіка** дім сім дверей і вікон сім.*

***Торохтій** допомагав: язиком дошки тесав.*

*Метушився **Пустомеля**: Скоро будуть стіни й стеля!*

***Говорун** клав на словах з бляхи цинкової дах.*

*І **Памякало** не плакав: Я усе покрию лаком.*

***Балакуха** щебетала, нахвалялась,*

обіцяла для гостей спекти в печі пиріжки і калачі.

*В дім без вікон і дверей **Талалай** скликав гостей»*

Цікавим є те, що апелятиви: *базіка, торохтій, пустомеля, говорун, патякало, балакуха та талалай*, від яких утворені власні назви, є синонімами та позначають «того, хто любить багато говорити»⁶⁸.

Для імен-актантів притаманна синонімічна варіантність, тобто використання лексико-семантичних або структурних варіантів оніма, наприклад: *Максимко, козак Максимко, Максимко Залізник*, які зустрічаємо у вірші «Козак Максимко»: «Щоб ви знали – я козак. Я – Максимко Залізник» [6, с. 18].

Щодо структури власних назв, то серед антропонімних номінацій виокремлюють однослівні, двослівні та трислівні. Серед однослівних номінацій визначають чоловічі та жіночі імена, що можуть бути у повній, пестливій формах, а також прізвища і прізвиська, а у межах двослівної – «ім'я + прізвище» або «прізвище + ім'я», «ім'я + прізвисько», «ім'я + по батькові»; трислівна номінація – це «ім'я + прізвище + по батькові». У дитячих збірках львівських поетес наявні усі види однослівних номінацій, один вид двослівної номінації – «ім'я + прізвище» та не виявлено елементи трислівної номінації.

Антропонімікон дитячих поетичних збірок львівських письменниць складається із імен-характеризаторів, які створені на основі переходу апелятивної назви в онім, а також з яоднослівних та двослівних номінацій.

Зокрема, в **однослівних номінаціях** виявлено **чоловічі імена – у повній формі**: Дмитро [2, с. 25], Іван [2, с. 47], Ярослав [2, с. 45], Ярема [2, с. 18], Марко [3, с. 27], Лев (16) [4], Ваню [6, с. 12], Йон [6, с. 13], Янка [6, с. 13], Янек [6, с. 13], Джованні [6, с. 13], Джон [6, с. 13], Жан [6, с. 13], Тарас [6, с. 18], Орест [6, с. 67] **та у зменшено-пестливій**: Гриць [2, с. 38], Іванко [2, с. 38], Михайлик [2, с. 40], Ярко [2, с. 58], Ярчик (3) [3, с. 7], Ярко (5) [3, с. 10], Левко [3, с. 52], Іванко [3, с. 56], Йванко [3, с. 56], Ромко [3, с. 23], Петрусь [5, с. 14], Левко (5) [4], Іванки (мн.) [6, с. 15], Ванюші (мн.) [6, с. 12], Йонаси (мн.) [6, с.

⁶⁸Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. С. 88.

12], Івасеня [6, с. 21], Іванко (10) [6, с. 18], Левко (5) [6, с. 69], Боря [6, с. 89], Юрко [6, с. 67], Йованко [6, с. 82], Іванко (4) [7, с. 141]; **а також виокремлено так звані «імена-прикладки»:** Володька-забіяка [2, с. 19], Михайлик-Міняйлик [2, с. 40], Лев-батько [3, с. 52], Іванко-друже [7, с. 141].

Визначено ще й **жіночі імена – у повній формі:** Марта (3) [1, с. 28], Леся (2) [2 с. 20], Настя (5) [2, с. 18], Христина (3) [2, с. 22], Христя (7) [2, с. 15], Неля [2, с. 25] Оля [2, с. 38], Мирослава [2, с. 62], Олі (мн.) [3, с. 37], Лесі (мн.) [3, с. 37], Настя (5) [3, с. 44], Мирослава [3, с. 28], Слава [6, с. 54], Цвєта [6, с. 89]; **демінутиви:** Надійка [1, с. 32], Надієчка [1, с. 33], Христинка [2 с. 20], Настуся (8) [2, с. 27], Марійка [2, с. 23], Настуні (мн.) [3, с. 37], Мирося (4) [3, с. 3], Настуся [3, с. 3], Мар'янка [5, с. 14], Маринка (2) [6, с. 14], Іринка (7) [6, с. 60], Ганя (4) [7, с. 124]; **«імена-прикладки»:** Мирося-господицька [3, с. 40], Йованка-дивуванка [6, с. 81] та **прізвиська:** Всезнайка [2, с. 42], Мальвіна [2, с. 42].

Присутні в однослівній номінації й імена-характеризатори, які посідають неабияке місце в ономастичній системі поетичних текстів: Чомукало, Коликало, Треньбренькало, Агукало [3, с. 48], Хіхікало [6, с. 65], Базіка, Торохтій, Пустомеля, Говорун, Пам'якало, Балакуха, Талатай [6, с. 53], Забудько (2) [6, с. 89].

Двослівна номінація містить таку модель, як **ім'я + прізвище:** Максимко Залізник [6, с. 18], Тарас Шевченко [6, с. 39], Микола Пелехатий [6, с. 67].

Онімно-апелятивна номінація окреслює існування апелятива поряд з оніммом, виокремлюють двослівні і трислівні номінації. Власні назви постають поруч з апелятивом на позначення стосунків у родині, на позначення статусів, професії тощо.

Онімно-апелятивна номінація дитячих поетичних збірок львівських письменниць складається із двослівної та трислівної номінацій, з них за кількістю переважає перша. Двослівна модель номінації враховує власні назви **із апелятивом на позначення родинних стосунків:** тітка Горпина [1, с. 14],

бабця Дозя [1, с. 43], тітонька Марія [2 с. 20], дід Пасічевський [2, с. 29], синок Левко [3, с. 52], вуйко Іван [3, с. 12], цьоця Влодзя [3, с. 23], дідо Тойвово [3, с. 33] **та оніми із апелятивом на позначення статусу:** добродій Іван [2 с. 20], козак Мамай [2, с. 29], пан Іван [2, с. 47], лікар Айболить [2, с. 51], Філько Капелюшний [2, с. 29], пан Козирський [2, с. 29], князь Данило (3) [3, с. 52], козак Мамай [3, с. 12], дід Крутило [6, с. 11], козак Максимко [6, с. 18], лікар Сміх (4) [7, с. 107]. У той час, як трислівна модель номінації налічує лише **два оніми із апелятивом на позначення статусу:** пані Рузя Капелюшна [2, с. 29], леді Дівчинка Настуся [2, с. 29].

Антропонімикон усіх збірок налічує 192 антропоніми. Однослівна модель переважає та налічує 78 імен (41 чоловічих імені, з них 15 ужиті у повній формі, 22 – демінутиви; 4 – імена-прикладки; 30 жіночих імен, з них у повній формі вжито – 14 імен, 12 – демінутиви, а також 2 імені-прикладки та 2 прізвиська; виявлені й імена-характеризатори – 13. Двослівна модель номінації нараховує лише 3 комбінації – «ім'я + прізвище»; трислівна модель відсутня. Двослівна онімно-апелятивна номінація має 8 назв з апелятивом на позначення родинних стосунків, 11 назв на позначення статусу; трислівна онімно-апелятивна номінація на позначення статусу – 2. Усього 21.

Отже, літературно-художні антропоніми є найбільш вживаними та показовими ілюстративними компонентами в рамках онімної лексики дитячих творів львівських поетес. У текстах письменниць літературні антропоніми постають як важливі елементи, що несуть функціонально-стилістичне навантаження та існують у системі засобів художнього вираження.

У своїх дитячих поезіях авторки використовують як реальні звичайні антропоніми, що побутують у житті людей, так і промовисті, яскраві антропоніми, що наділені додатковою інформацією. Нейтральні власні назви постають кістяком поетичних творів авторок, а характеристичні оніми є важливим компонентом у реалізації поетики творів, виступають стилістично маркованими та текстотвірними засобами у творенні художньо-онімного простору дитячих творів львівських поетес.

Можна зробити висновок, що авторки у своїх поезіях доволі часто використовують художньо-літературні антропоніми, які виконують характеристичну функцію, завдяки якій малий читач зможе легко інтерпретувати для себе кожного персонажа, виявити в його імені специфічні риси, які вказуватимуть на його зовнішні чи внутрішні ознаки, простежити позитивну чи негативну конотацію, що міститься в імені героя. Важливим є і те, як впливають літературні оніми поетичних текстів на діток, оскільки завдяки їм у юних читачів формується та розвивається мислення та мовлення, уява та пам'ять.

2. 2. Топонімна та зоонімна номінації у дитячих творах львівських поетес.

У художніх текстах письменниць функціонують й інші розряди онімів, зокрема найбільш вживаними, після антропонімів, є топоніми (*Україна* [2, с. 29; 6, с. 39; 6, с. 70], *Буковина* [7, с. 120], *Крим* [7, с. 122], *Львів* [2; 3; 4; 6; 7], *Брюховичі* [3, с. 53], *село Тур'я* [3, с. 56]). Найчастіше у творах усіх поетес трапляється топонім *Львів* (62) [2; 3; 4; 6; 7], і це не випадково, адже це їхнє рідне місто:

*«Туман на землю приземлився й сів,
У шапці-невидимці тихне Львів»*
[2, с. 55]

*«І мамо, тату, це ж наш Львів,
Весь в снігу, немов зацвів»*
[3, с. 61]

*«Де ж той Львів, прегарне місто,
Де росте принцеса дійсно...»*
[3, с. 62]

Топонімічні назви слід досліджувати зважаючи на характерні риси їхнього вживання у тексті, зокрема: спосіб їх походження – чи топоніми реальні, чи вигадані; тип оніма – макротопонім чи мікротопонім; функційне значення топоніма у зв'язку із сюжетом твору та персонажами; стилістична роль топонімів – чи вони нейтральні, чи експресивно-емоційні змальовані.

Топоніми як значущі елементи тексту супроводжують відтворення подій реальності, тобто у їхньому значенні закладений відповідний простір, у рамках якого відбуваються ці події, діють персонажі. Своєрідна природа топонімічних назв виокремлює їх міру (націлення на необхідність виділення

конкретного місця) та характер вживання (використання топонімів пов'язане із наявними стилістичними функціями).

За способом використання літературного оніма в художньому тексті виділяють імена-фон, які існують лише як тло для розвитку певних ситуацій, як компоненти навколишнього світу, на яких не акцентується увага. Роль таких фонових імен найчастіше виконують топоніми, зооніми, гідроніми (*Лондон* [6, с. 16], *Джакарта* [6, с. 48], *Полтва-річка* [3, с. 53]).

У дитячих поетичних збірках львівських письменниць зафіксовано такі розряди топонімів:

Ойконіми (власні назви будь-якого поселення: міста, села, а також назви хуторів та ін.⁶⁹): *Львів* (62) [2; 3; 4; 6; 7], *місто Лев* [3, с. 52], *Брюховичі* [3, с. 53], *село Тур'я* [3, с. 56], *місто Сколе* [3, с. 56], *Гуляйполе* [3, с. 59], *Бережани* (2) [3, с. 23; 6, с. 54; 7, с. 120], *Радехів* [3, с. 23], *Рогатин* [3, с. 56], *Косів* [3, с. 56], *Київ* [3, с. 23, с. 59; 7, с. 121], *Бродвей* [4, с. 8], *Бомбей* [4, с. 8], *Відень* [4, с. 8], *Венеція* [4, с. 8], *Амстердам* [4, с. 15], *Лемберг* [4, с. 35], *Чернігів* [6, с. 15], *Москва* [6, с. 15], *Кишенів* [6, с. 15], *Орша* [6, с. 15], *Лодзь* [6, с. 16], *Мілан* [6, с. 16], *Лондон* [6, с. 16], *Париж* [4, с. 8; 6, с. 16, с. 18], *Підгайці* (4) [6, с. 22, с. 29], *Джакарта* [6, с. 48], *Джонкой* [6, с. 48], *Братислав* [6, с. 48], *Рівне* [7, с. 120], *Херсон* [7, с. 120], *Хуст* [7, с. 120], *Полтава* (3) [7, с. 121], *Харків* [7, с. 121], *Донецьк* [7, с. 122], *Золотоноша* [7, с. 122], *Комарно* (5) [7, с. 123].

Урбаноніми (власні назви будь-яких внутрішньоміських об'єктів: вулиць, площ, парків, окремих будинків⁷⁰): *парк Стрийський* [2, с. 58; 3, с. 32], *Стрийський парк* [3, с. 33], *Ринок* [3, с. 32; 4, с. 30], *площа Ринок* [3, с. 51], *Замкова* [3, с. 32, с. 56], *Ратуша* [3, с. 51; 4, с. 9, с. 30], *біля Ратуші* [3, с. 52], *Левандівка* [3, с. 53], *Високий замок* [3, с. 57, с. 61], *Святий Юр* [3, с. 61], *Замкова гора* [3, с. 61], *Галицький Ринок* [4, с. 4], *зупинки «Хліб і сіль»*,

⁶⁹Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Харків: Ранок-НТ, 2012. С. 130.

⁷⁰Там само. С. 184.

«Чепурненька», «Чобіток», «Першо-першовереснева» [6, с. 92-93], площа Берізок [7, с. 115], брама Зелена [7, с. 115], зупинка Грибна [7, с. 115].

Хороніми (власні назви будь-якої території, області, району⁷¹): *Україна* (3) [2, с. 29; 6, с. 39; 6, с. 70], *Вкраїна* [3, с. 59], *Земля* (3) [2, с. 35; 3, с. 35; 6, с. 8], *Греція* [4, с. 9], *Швеція* [4, с. 9], *Литва* [6, с. 15], *Грузія* [6, с. 15], *Кос-Арал* [6, с. 39], *США* [6, с. 49], *Балкани* [6, с. 88], *Полісся* [7, с. 120], *Волинь* [7, с. 120], *Буковина* [7, с. 120], *Поділля* [7, с. 121], *Закарпаття* [7, с. 121], *Донбас* [7, с. 122], *Крим* [7, с. 122].

Гідроніми (власні назви будь-якого водного об'єкта⁷²): *Дунай* [2, с. 29], *Полтва-річка* [3, с. 53], *Ніл* [4, с. 19], *Дністер* [6, с. 17; 7, с. 120], *Дніпро* [7, с. 120], *Черемош* [7, с. 120].

Ороніми (власна назва будь-якого елемента рельєфу земної поверхні – гори, скелі, мис, долини⁷³): *Карпати* (7) [2; 3; 6; 7], *Карпати-гори* [3, с. 56], *Памір* [6, с. 48], *Нарцисова долина* [7, с. 120], *Говерла* [7, с. 121].

Мікротопоніми (власні назви невеликих, найчастіше природних географічних об'єктів): *Біля Великодньої церкви* [3, с. 20].

Безумовно, крім номінативної, ці топоніми виконують й ряд інших функцій, зокрема локалізаційну:

*«Дідо Тойвово живе з нами у Львові,
Він смішний, веселий, дуже гоноровий.*

Дідо курить люльку, ходить Стрийським парком...»

[3, с. 33]

А також інформаційно-характеристичну:

«Голубина ніч надворі позасвічувала зорі.

У Чернігові, у Львові сплять Іванки чорноброві

Сплять Ванюші у Москві, русі Йонаси в Литві.

⁷¹Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Харків: Ранок-НТ, 2012. С. 188.

⁷²Там само. С. 69.

⁷³Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Харків: Ранок-НТ, 2012. С. 144.

Глянув місяць у вікно спить у Грузії Ваню»

[3, с. 15-16]

Наступним найбільш вживаним авторками розрядом є зооніми. Найчастіше у текстах письменниць зустрічаються зооніми, утворені внаслідок переходу апелятива у власну назву, тобто сама родова або видова назва тварини, птаха перетворюється в онім:

«У місті, що зветься по княжому Львів

Наш Лев незабаром назавжди осів»

[4, с. 10]

«До Кро (Крокодила), Слона і Жирафи

Бо Слон допоможе відсунути шафу.

Жирафа прекрасно лататиме стелю.

А Кро, Крокодил, пофарбує оселю»

[4, с. 12]

Жив собі, був собі ослик Осел.

Мав, що для Ослика треба, усе:

Голову, вуха, і ноги, і хвостик...

[1, с. 12]

«Чотири повні міхи у нашої Бобрихи,

Чотири повна міхи усякого добра...

Пірнай тепер у річку, розумнице Бобрихо,

Шукай чотири міхи усякого добра...»

[5, с. 10]

Незважаючи на те, що ці слова виражені як власні назви, вони все одно залишають за собою узагальнену конотацію. Завдяки такому переходу

загальних назв у власні, дитині стає набагато легше сприйняти та збагнути змісту твору. Також у назвах тварин поетеси часто використовують епітети як компонент цілого імені задля зазначення важливості зооніма:

*«Але для **поважного Кро (Крокодила)***

Що має будинок на березі Нілу...»

[4, с. 19]

Ряд власних назв також буває витворений на основі скорочення видової назви тварини: крокодил – *Кро*, у цьому прикладі спостерігаємо подвійне найменування *Кро, Крокодил*:

*«До **Кро (Крокодила), Слона і Жирафи***

Бо Слон допоможе відсунути шафу.

Жирафа прекрасно лататиме стелю.

*А **Кро, Крокодил**, пофарбує оселю,*

У колір зелений, на радість усім»

[4, с. 12]

Тематично узгодженими є парні чи потрійні ланцюжки з імен сюжетно споріднених персонажів:

*«До **Кро (Крокодила), Слона і Жирафи...»***

[4, с. 12]

Так, чимало зоонімів мають зрозумілу внутрішню форму, наприклад: зоонім *мавна Фрузя* є досить відомим для читачів, адже поширений і в інших літературних творах, зокрема в казках Івана Франка:

*«**Фрузя** – мавна всім відома -*

Із чортами, не сама...»

[6, с. 72]

Прізвиська тваринок зазвичай не мають звичайної прозорої мотивації, здебільшого такі оніми утворені за принципом ритмомелодики, тобто такі прізвиська творяться завдяки добору рими до клички, наприклад:

«Тільки Мурка-Чорна-Шкурка

Мороку на вухо мурка

Щоб йому не було лячно...»

[1, с. 21]

Також цей зоонім виконує й характеристичну функцію, адже вказує на колір шерсті тваринка – *Мурка-Чорна-Шкурка*.

Або ж для підкреслення важливості згаданого персонажа:

«На порозі кіт лежить ліниво,

І хвостом виляє Барсик-друг»

[2, с. 28]

Топонімна номінація дитячих поетичних збірок львівських письменниць налічує близько 85 різних топонімів. З них 37 ойконімів, 19 урбанонімів, 17 хоронімів і 6 гідронімів, 5 оронімів та 1 мікротопонім. А також зафіксовано серед усіх розрядів онімів лише зооніми, всього 10. Отож, дослідивши усю онімну лексику дитячих збірок львівських поетес можна стверджувати, що ядром онімного простору аналізованих текстів є антропоніми, а інші онімні розряди належать до периферії, серед яких за кількістю перші місця посідають топоніми та зооніми.

Отже, вживання різноманітних типів онімів націлене на допомогу дитині у сприйманні та усвідомленні поетичного твору, адже під час читання відбувається індивідуалізація навколишнього світу, яка на вербальному рівні репрезентована онімами. У такому разі найкращими для сприйняття юними читачами будуть водночас прості оніми, однак із яскраво представленою характеристичною семантикою. Очевидно, що значне вживання авторками у

своїх творах топонімів є результатом значущості цих онімів у взаємодії з малюками під час читання. Адже завдяки топонімам, в яких міститься знання про локальну прив'язаність, юні читачі мають можливість запам'ятати назви місць, територіально наближених до них, набути вміння орієнтуватись у просторі та стати обізнаним у географії.

Зооніми, які в дитячих поезіях письменниць за кількісним значенням посідають третє місце, після антропонімів та топонімів займають третє після антропонімів місце, переважно створені на основі дублювання відповідної загальної назви тварини, і написані вже з великої літери.

ВИСНОВКИ

Літературна ономастика – самостійна наукова дисципліна, яка вивчає власні назви у художньому дискурсі, а не в самій мовній системі. Ця наука все ще є досить молодого, а тому приваблює учених різних галузей знань. Літературні оніми залишаються актуальним об'єктом для дослідження з огляду на своє функціонально-стилістичне навантаження, адже окрім номінативної, такі оніми виконують ще характеристичну, ідеологічну та дейктичну функції. Загалом сукупність власних назв художніх текстів є складовою неповторної авторської мовної картини світу, яка збагачена ментальним досвідом певного письменника, значеннєвою інформацією для інтерпретування його текстів. Зібрання усіх онімів художнього тексту є онімною лексикою, яка має ядро та периферію.

Зважаючи на мету наукової роботи – здійснити комплексний аналіз онімного простору поетичних творів львівських письменниць, було втілено ряд завдань, зокрема: досліджено наукову літературу з ономастики, на базі якої написаний теоретичний розділ наукової роботи; укладено картотеку онімів дитячих творів львівських поетес, яку було застосовано при написанні практичного розділу; покласифіковано зібрані власні імена відповідно до розрядів ономастики та проаналізовано їх відповідно до об'єктів номінації, структури та за стилістичними функціями, а також описано ядерні та периферійні онімні класи поезії для дітей львівських письменниць.

Серед онімів дитячих поетичних збірок львівських авторок виокремлюємо основні види – антропоніми і топоніми, а також невелику кількість зоонімів, які було проаналізовано зі структурного та функціонально-стилістичного погляду.

Антропонімна номінація збірок львівських поетес усього налічує 192 одиниці. Переважає однослівна модель номінації: 70 імен, на другому місці – двослівна: лише 3 власні назви, трислівної номінації не виявлено.

Найбільшу кількість становлять чоловічі імена: 41 (*Дмитро, Іван, Ярослав, Ярема, Марко, Лев, Ваню, Йон, Янка, Янек, Джованні, Джон, Жан, Тарас, Орест, Гриць, Іванко, Михайлик, Ярмо, Ярчик, Іванко, Йванко, Ромко, Петрусь, Левко, Іванки, Ванюші, Йонаси, Івасеня, Боря, Юрко, Йованко..*), жіночих трохи менше – 30 (*Марта, Леся, Настя, Христина, Христя, Неля, Оля, Мирослава, Олі (мн.), Лесі (мн.), Слава, Цвєта, Надійка, Надієчка, Христинка, Настуся, Марійка, Настуні (мн.), Мирося, Настуся, Мар'янка, Маринка, Іринка, Ганя*). Серед двослівних номінацій виявлено тільки комбінацію «ім'я + прізвище»: *Максимко Залізник, Тарас Шевченко, Микола Пелехатий*.

Онімно-апелативних номінацій виявлено 21, найбільше з апелативом на позначення статусу: 13 (*добродій Іван, козак Мамай, пан Іван, лікар Айболить, Філько Капелюшний, пан Козирський, князь Данило, козак Мамай, дід Крутило, козак Максимко, лікар Сміх, пані Рузя Капелюшна, леді Дівчинка Настуся*), на другому місці – з апелативом на позначення родинних стосунків: 8 (*тітка Горпина, бабуся Дося, тітонька Марія, дід Пасічевський, синок Левко, вуйко Іван, цюця Влодзя, дідо Тойвово*).

Отже, літературно-художні антропоніми є найбільш вживаними та показовими ілюстративними компонентами в рамках онімної лексики дитячих творів львівських поетес. У текстах письменниць літературні антропоніми постають як важливі елементи, що несуть функціонально-стилістичне навантаження та існують у системі засобів художнього вираження. Так, за стилістичними функціями літературні антропоніми поетичних збірок для дітей львівських письменниць в основному нейтральні, і становлять кістяк багатьох віршів. Наступною яскраво вираженою функцією антропонімів є характеристична, за допомогою якої подаються ознаки того чи іншого персонажа. Чималу кількість становлять номінативні антропоніми, які ідентифікують героя твору, наприклад, вказують на його національну приналежність.

Друге місце за частотністю вживання посідають топоніми – власні назви географічних об'єктів. Топонімна номінація дитячих поетичних збірок письменниць усього налічує 85 одиниць. З них найбільше ойконімів і урбанонімів: 37 і 19 назв (*Львів, місто Лев, Брюховичі, село Тур'я, місто Сколе, Гуляйполе, Бережани, Радехів, Рогатин, Косів, Київ, Бродвей, Бомбей, Відень, Венеція, Амстердам, Лемберг, Чернігів, Москва, Кишенів, Орша, Лодзь, Мілан, Лондон, Париж, Підгайці, Джакарта, Джонкой, Братислав, Рівне, Херсон, Хуст, Полтава, Харків, Донецьк, Золотоноша, Комарно; парк Стрийський, Стрийський парк, Ринок, площа Ринок, Замкова, Ратуша, Левандівка, Високий замок..*), порівняно менше – хоронімів, гідронімів і оронімів: 17, 6 і 5 назв (*Україна, Земля, Греція, Швеція, Литва, Грузія, Кос-Арал, США, Балкани, Полісся, Волинь; Дунай, Полтва-річка, Ніл, Дністер, Дніпро, Черемош; Карпати, Памір, Нарцисова долина, Говерла..*) та всього лише 1 мікротопонім (*Біля Великодньої церкви*).

Щодо значущих стилістичних функцій, які виконують топоніми, то такими є локалізаційно-характеристична, що з'ясовує місцезнаходження («*Це, мабуть, я, Що біля церкви Великодньої. В дитячій колі, в гаївці-квітці, за подоляночку..*» [2, с. 20]) та інформаційно-характеристична, що є засобом характеристики персонажів, їхнього походження («*У Чернігові, у Львові сплять Іванки чорноброві..*» [6, с. 15-16]).

І на третьому місці після антропонімів і топонімів є зооніми, переважно створені на основі дублювання відповідної загальної назви тварини, і написані вже з великої літери. Зокрема, це такі назви: *Лев, Осел, Ослик, Бобриха, Кро (Крокодил), Слон, Жирафа, Фрузя мавпа, Мурка-Чорна-Шкурка, Барсик-друг*.

Можна зробити висновок, що використання письменницями різноманітних типів онімів орієнтоване на допомогу дитині у сприйманні та усвідомленні поетичного твору, адже під час читання відбувається індивідуалізація навколишнього світу, яка на вербальному рівні репрезентована саме власними назвами. Окрім цього, оніми в поетичних творах авторок несуть значуще естетично-ментальне навантаження, володіють

здатністю експресивно захоплювати маленького читача, хвилювати його. Вмотивованість вибору поетесами тієї чи іншої власної назви також має велике значення для дитини, бо таким чином вона вчиться сприймати ті назви та легко запам'ятовувати їх.

Отож дослідження творів для дітей львівських поетес дало можливість виокремити найважливіші ознаки літературних онімів, способи їх репрезентації, їх особливості з огляду на структуру та функції у поетичних текстах. Так, у дитячих поетичних збірках львівських письменниць виявлено різні види літературних онімів, а саме: антропоніми, топоніми та зооніми, які з погляду стилістично-функціонального навантаження є інформативними та багатофункційними, відіграють значущу роль у поетичних текстах, а також є виразниками індивідуального стилю авторок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії (монографія). Ужгород, 2002. 176 с.
2. Белей Л. О. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ-ХХ ст. Ужгород, 1995. 119 с.
3. Бережна М. В. Антропонімія дитячої літератури жанру фентезі. Нова філологія: зб. наук. пр. Запоріжжя: ЗНУ, 2007. № 27. 333 с.
4. Бережна М. В. Тринадцять етапів перекладу власних імен та назв. Вісник СумДУ. Серія Філологія. 2007. Том 2. С. 62-66.
5. Бучко Д. Ткачова Н. Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
6. Вегеш А. Проблеми український літературно-художньої антропоніміки. Ужгород, 2021. 67 с.
7. Вербич С. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2005/10%20-%20Verbych.pdf?sequence=1>
8. Галина Крук Поради про читання. Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://starylev.com.ua/blogs/galyna-kruk-porady-pro-chytannya>
9. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища шк., 1985. 360 с.
10. Гнідець У. С. Концептуалізація розуміння сучасної літератури для дітей та юнацтва в світлі наукової критики [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/46>.
11. Горбач О. Ономастикон українських сатирично-гумористичних текстів кінця ХХ – початку ХХІ століття. Дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01. Кам'янець-Подільський, 2017.

12. Горпинич В. О. Назви жителів в українській мові: (Питання словотвору, слововживання та нормування). К.: Вища школа, 1979. 158 с.
13. Дзира Я. І. Ономастика [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 7. К.: В-во «Наукова думка», 2010. 728 с.: Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Onomastyka>
14. Зубко А. Українська ономастика: здобутки та проблеми. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. 2007. №15. С. 262-281.
15. Калінкін В. М. Поетика оніма. Донецьк, 1999. 408 с.
16. Калінкін В. М. Літературна ономастика, або поетика оніма. Донецьк, 2002. 39 с.
17. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження // Записки з ономастики. Одеса: Астропринт, 2000. Вип. 4. С. 68-74.
18. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика. Інтегральна теорія англомовної комунікації: монографія. Одеса: Одеська міська друкарня (КП ОМД), 2015. С. 13-64.
19. Карпенко Ю. О. Власна назва у художній літературі. Філологічні науки. 1986. № 4. С. 34-40.
20. Карпенко Ю. О. Власні назви // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М.П. 2-ге вид., випр. і доп. К., 2004. С. 83-84.
21. Карпенко Ю. О. Специфіка власної назви у художній літературі // Onomastica. 1986. Т. 31. С. 5-22.
22. Карпенко Ю. О. Передмова. // Літературна ономастика української та російської мов: взаємодія, взаємозв'язки: Зб. наук. пр. К.: НМК ВО, 1992. С. 3-4.
23. Карпенко Ю. О. Власні назви в художній літературі // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград, 2001. Вип. 37. С. 170-172.
24. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко: Монографія. Одеса: Астропринт, 2004. 216 с.

25. Ковальська Н. А. Ономастичний простір паремій [Електронний ресурс]. 2005. Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4455/1/.pdf>.
26. Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту: Курс лекцій. Львів: Світ, 1999. 142 с.
27. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства, підруч. 2 вид. К.: Академія, 2005. 368 с.
28. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-є вид. К.: Видав. центр «Академія», 2008. 464 с.
29. Львівські письменники дітям. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://lodb.org.ua/use-pro-lviv/lvivski-pysmennyky-dityam>
30. Манджієва Н. В. Ономастика і її зв'язок із фразеологією // Функціональний опис природної мови та її одиниць. Сімферополь, 2004. С. 230-231.
31. Марченко Т. Власні назви в текстах дитячої літератури як елементи сюжетно-рольової гри (на матеріалі повісті Всеволода Нестайка «Казкові пригоди Грайлика») // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2014. № 2. С. 75-80.
32. Мельник Г. І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики // Записки з ономастики. Вип. 11: Зб. наук. праць. Одеса, 2008. С. 20-27.
33. Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса, 1999. 18 с.
34. Мещерякова Н. Я. Сприйняття читачами-підлітками авторського ставлення до зображуваного як методична проблема // Література і виховання. Збірник матеріалів. К., 1989. С. 129-138.
35. Немировська Т. В. Деякі проблеми літературної ономастики. Актуальні питання літературної ономастики: збірник наукових праць. К., 1988, С. 112-122.
36. Німчук В. В. Українська ономастична термінологія. Повідомлення Української ономастичної комісії. Вип. 1. К., 1966. С. 24-43.

- 37.Огар Е. «Іван Франко – теоретик і практик у царині дитячої літератури [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://institutes.lnu.edu.ua/franko/wp-content/uploads/sites/7/ivan-franko-zbirnyk-2010-t02/118Emiliya_Ehar.pdf
- 38.Ономастика: [Зб. ст. Ред. колегія: К. К. Цілуйко (відп. ред.) та інші]. К.: Наук. думка, 1966. 163 с.
- 39.Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / вид. 3-є випр. Суми, 2010. 352 с.
- 40.Сколоздра О. Літературно-художня ономастика як предмет дослідження у вищій школі // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Вип. 46. Ч. 2. С. 355-360.
- 41.Словник української мови в 11 томах. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://sum.in.ua/>
- 42.Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
- 43.Тихолоз Н. «Як дітям мати, з любові...» (етика і поетика Франкових казок). 2003. № 11. С. 2-6.
- 44.Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. К. Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Хмельницький: Авіст, 2008. 550 с.
- 45.Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.
- 46.Українська мова: Енциклопедія. Редкол: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид. К.: «Укр. енцикл» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
- 47.Франко І. Жінщина-мати. Лектура для дітей [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1876/Zhenschyna-maty/III.html>
- 48.Франко І. Я. Причини до української ономастики. // Твори: В 50 т. Т. 36. К.: Наук. думка, 1982. С. 391-426.

- 49.Хлистун І. В. Власна назва в українській поезії II пол. XX ст. (семантикофункціональний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс], К., 2006. 20 с. Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/3297.html>
- 50.Хлистун І. В. Топоніми в художньому тексті (на матеріалі української поезії 2 пол. XX ст.). Умань, 2003. С. 23-25.
51. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. К.: Наук. думка, 1977. 236 с.
52. Kosyl Cz. Forma i funkcja nazw własnych. Lublin, 1983. 148 s.
- 53.Rospond S. Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych || Prace Wrocławskiego towarzystwa naukowego. Ser. A. № 8. Wrocław, 1957.
- 54.Skok P. Prilozi k ispitavanju srpskohrvatskih imena mjesta // Rad Jugoslavenske Akademije znanosti j umjetnosti. 1921.
- 55.Wilkoń A. Nazewnictwo w utworach Stefana Żeromskiego. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1970. 134 s.

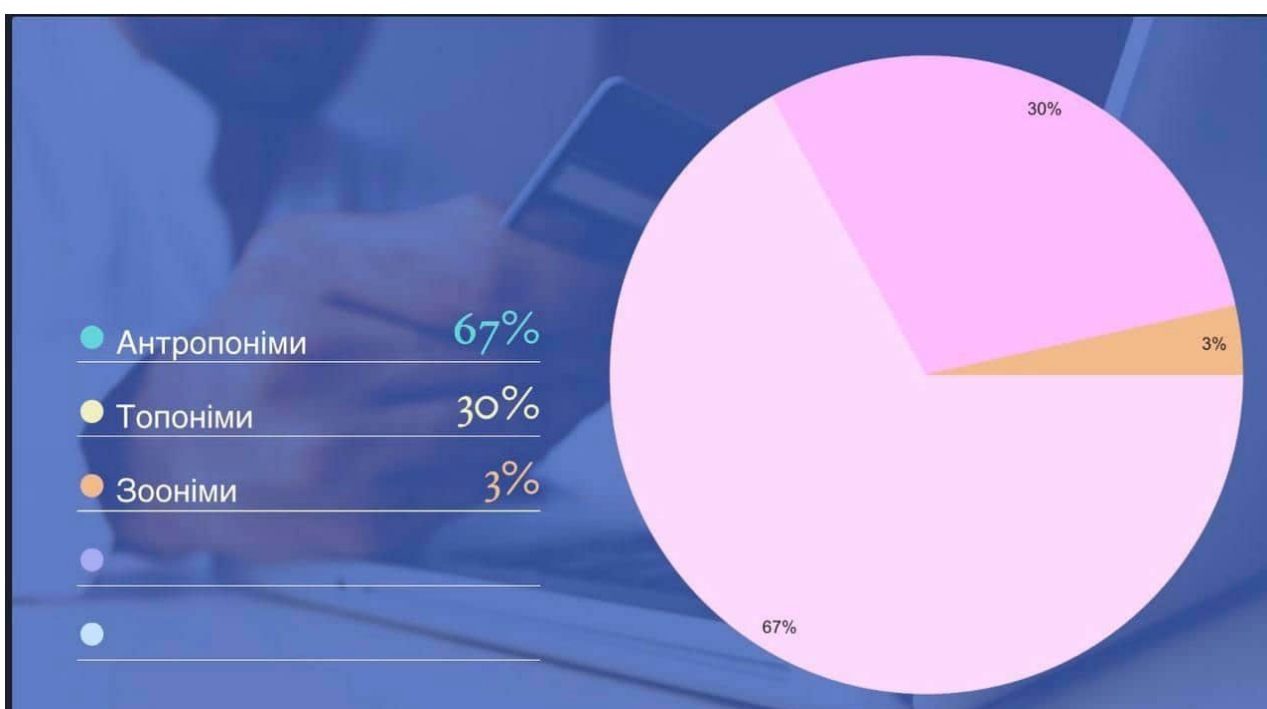
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галина Крук Раз овечка, два овечка. Харків, 2018. 46 с.
2. Марія Людкевич - дітям. Укл. М. Людкевич. Львів: Априорі, 2016. 64 с.
3. Марія Людкевич Їде тітка на гостину. К., 2015. 48 с.
4. Мар'яна Савка Казка про Старого Лева. Львів, 2014. 37 с.
5. Мар'яна Савка Чи є в бабуїна бабуся? Львів, 2003. 30 с.
6. Оксана Сенатович Малий віз. Вірші, повісті, оповідання. К., 2007. 172 с.
7. Оксана Сенатович Пані Будьласка та Вуйко Пампулько. Оповідання. Вірші. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 160 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Кількісне співвідношення онімів у дитячих поетичних збірках львівських письменниць

Додаток 2

Кількісне співвідношення розрядів топонімів у дитячих поетичних збірках львівських письменниць

